

שיבת האריה (יומא סט):

הרב רונן ולצמן

בעודי עוסק בסוגיית הארי שיצא מבית קדשי הקדשים,
 נסתלק מאיתנו אבי מורי
אריה לייב בן אברהם אבא ז"ל
 אשר נזדכך ביסורים.
 יהיו דברים אלו לעילוי נשמתו הטהורה

תוכן הענינים:

- * פרק א. בירור מהותו של גור הארי של אש שיצא מבית קדשי הקדשים.
- * פרק ב. התלכדות ביאורו של הרב קוק זצ"ל המזהה את גור הארי של אש שיצא מבית קדשי הקדשים ככח האהבה הכללית לאלוקות, עם ביאור הגמרא המזהה אותו כיצרא דעבודה זרה ועם ביאורנו מפרק א'.
- * פרק ג. תרומת הסתלקות כח האהבה הכללית לאלוקות לשורשו, לרפואת האומה.
- * פרק ד. ביאור מיקום סוגית הסתלקות גור הארי של אש העוסקת בעבודה זרה, במסכת יומא, שעניינה עבודת יום הכיפורים.
- * נספח א לפרק ב. מקורות בדבר התפרצות כח האהבה הכללית לאלוקות מעבר לגבולו והפיכתו לכח מניע לעבודה זרה.
- * נספח ב לפרק ב. מהות השוני בין עבודה זרה בישראל לעבודה זרה אצל אומות העולם.

פרק א

הגמרא ביומא ס"ט: מביאה את סוגיית פעולתם של אנשי כנסת הגדולה לסילוקו של יצר עבודה זרה בתחילת תקופת בית שני.

"ויצעקו אל ה' אלקים בקול גדול. מאי אמור [מה אמרו]? אמר רב ואיתימא רבי יוחנן: בייא, בייא [הוי, הוי (לשון זעקה וקובלנא)]. היינו האי דאחרביה למקדשא [יצר זה של עבודה זרה הוא זה שהחריב את בית המקדש], וקליה להיכליה [ושרף את ההיכל], וקטלינהו לכולהו צדיקי [והרג את כל הצדיקים], ואגלינהו לישראל מארעהון [והגלה את ישראל מארצם], ועדיין מרקד בינן" [ועדיין רוקד הוא בינינו (ומסיתנו)]. כלום יתבית לן אלא לקבולי ביה אגרא [הלא נתת לנו אותו רק כדי שנקבל שכר על ידו כשנתגבר עליו], לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן [אין אנו רוצים אותו ולא את השכר הבא על ידו כשנתגבר עליו]. נפל להו פיתקא מרקיעא דהוה כתב בה אמת [נפל להם פתק מן השמים שהיה כתוב בו 'אמת']...אותיבו בתעניתא תלתא יומין ותלתא לילואתא [ישבו בתענית במשך שלשה ימים ושלושה לילות רצופין], מסרוהו ניהליהו [נמסר להם]. נפק, אתא כי גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים [יצא כגור ארי של אש מבית קדשי הקדשים]. אמר להו נביא לישראל: היינו יצרא דעבודת כוכבים [אמר להם נביא לישראל: זהו יצר עבודת כוכבים]."

בתוך גמרא מופלאה זו ננסה להתמקד בנקודות הבאות:

- א. מיהו גור הארי של אש שיצא מבית קדשי הקדשים.
- ב. גמרא זו העוסקת בהסתלקות גור הארי של אש וביטול יצרא דעבודה זרה בתחילת תקופת בית שני, מובאת בסנהדרין דף ס"ד על המשנה העוסקת בגדרי עבודה זרה, ולכאורה שם מקומה הטבעי. ויש לעיין מדוע היא מובאת במסכת יומא בפרק העוסק בעבודת כהן גדול ביום הכיפורים.

ננסה להתמקד תחילה בשאלה הראשונה:

מיהו גור הארי של אש שיצא מבית קדשי הקדשים בתחילת תקופת בית שני? לכאורה ניתן להשיב ע"פ פשט הגמרא המביאה את דברי הנביא, שזהו יצרא דעבודה זרה.

אולם אם גור הארי של אש הינו יצרא דעבודה זרה ותו לא, מה מקומו בתוך בית המקדש ועוד בתוך בית קדשי הקדשים?

א. כלומר, על אף כל הפורעניות שהביא עלינו החטא של עבודה זרה, מכל מקום עדיין חזק עלינו כח היצר להסיתנו לעבודה זרה.

כדי להשיב על שאלה זו נחפש היכן מוזכר עוד ארי של אש בהקשר לבית המקדש.

ביחס לפסוק (יחזקאל פרק מ"ג, פס' ט"ז):

"וְהָאֲרִיָּאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֶרְבֵּי בְּשָׂתִים עֶשְׂרֵה רַחֵב רְבֹעַ אֶל אַרְבַּעַת רְבָעִי",

כותב הרד"ק:

"ואמרו רבותינו ז"ל כי נקרא המזבח אריאל לפי שהאש הקדושה היורדת מן השמים

היתה רבוצה בו כארי".

וביומא דף כ"א, ביחס לבית ראשון:

"חמשה דברים נאמרו באש של מערכה: רבוצה כארי, וברה כחמה, ויש בה ממש,

ואוכלת לחין כיבשין, ואינה מעלה עשן".

היינו, מצאנו במקורות עוד ארי של אש, נוסף על גור הארי של אש שיצא מבית קדשי

הקדשים בתחילת תקופת בית שני, וזוהי אותה אש אשר ירדה מן השמים בצורת ארי של

אש ורבצה על המערכה שבמזבח החיצון כל ימי הבית הראשון.

ויש לעיין:

א. מה מבטא ארי זה (היינו הארי של אש שהיה רבוץ על המערכה כל ימי הבית

הראשון).

ב. האם יש קשר ומהו הקשר בין ארי של אש זה (שהיה רבוץ על המערכה

שבמזבח החיצון), ובין גור הארי של אש שיצא בתחילת תקופת בית שני מבית

קדשי הקדשים.

לשם הבנת הדברים ניתן להיעזר בעקרונות המובאים ע"י ריה"ל ביחס לחלות הענין

האלקי באומה הישראלית.

א. מבאר ריה"ל שכפי שפעולת מערכת העיכול ושאר המערכות הפיזיולוגיות

יוצרות את התנאים הדרושים לחלות הנשמה בגוף הפיזי (אע"פ שהנשמה

עצמה הינה "עצם נבדל מחומר" שאינו זקוק למאכל משתה וחמצן כדי

להתקיים) - כלומר להיות הגוף משכן לנשמה, והופעתה והתגלותה באמצעותו

בעולמנו - כך עבודת המקדש עם כל מורכבותה (עבודת הקרבנות, הקטורת,

המנורה, שירת הלויים ועוד) יוצרת את התנאים הדרושים לחלות הענין האלקי

באומה כולה, היות האומה משכן לו, והופעתו והתגלותו באמצעותה².

ב. (כוזרי מאמר שני, כ"ו) "האש הנפעלת לפי דבר האלוק הקרבנות הם לחמה, ואת שיריהם

אכלו הכהנים. והכונה במצוה זו היא עריכת הסדר הדרוש למען שכון המלך במקדש לא

ב. עוד עולה מדברי ריה"ל שהאומה הישראלית ביחד עם בית המקדש (מרכיביו) והעבודה בו מהווים אורגניות אחת חיה. (היינו הן אישי האומה והן כלי המקדש מהווים אברים בגוף אורגני זה).

"הגוף בלו מסודר איפה סדר העולה כולו בהנהגת הלב. אשר הוא המשכן האמיתי של הנפש. ואם אמנם הנפש שוכנת גם במוח, אין זאת כי אם שכינת משנה באמצעות הלב. בדומה לזאת סודרה האומה החיה האלקית...מזבח העולה – למען תדבק בו האש הנגלית הידועה, מזבח הזהב – למען האש הנעלמת הדקה יותר, המנורה למען ידבק בה אור החכמה והדעת...כל אלו היו כלי שרת לארון ולכרובים שהם במדרגת הלב שהריאה מרחפת עליו...ולכולם היה צורך בנושאים ולעבודות אלו בחר בבני לוי...הלא כן הדבר גם בגוף. האברים הפנימיים אשר בו, אין להם עצמות אשר תסייענה בנשיאתם (היינו כלי המשכן משולים לאברים הפנימיים של הגוף האורגני)...אכן שרש

שכינת מקום כי אם שכינת מעלה. וקח לך כמשל לענין האלקי את הנפש המדברת, השוכנת בגוף טבעי בהמי.

גוף כזה לאחר שנשתוו כוחותיו הטבעיים וסודרו כחותיו הנפשיים...סודר אשר הכינו לקראת מצב שלמעלה ממצב הבהמות, נעשה ראוי לשכון בו השכל כמלך. להורותו ולהדריכו ולהיות עמו כל עוד יתמיד הסדר ההוא...והנה הכסיל סובר כי השכל זקוק למאכל ולמשקה ולריחות נעימים הואיל והוא רואה את השכל מתמיד כל עוד אלה מתמידים ונפרד בהיפרדם.

אולם הדבר אינו כן, כי הענין האלקי גומל טוב ורוצה בטוב לכל, ובהיות אחד הדברים מסודר ומוכן לקבל הנהגתו אין הענין האלקי מונע אותה ממנו, ואינו פוסק מהשפיע עליו אור וחכמה ודעת. אך בהפסד הסדר הנכון אין הדבר ההוא מקבל את האור ההוא, והוא עצמו הולך לאיבוד. אולם הענין האלקי נעלה הוא משתיפול בו לאות או יקרה הפסד. כל הנוגע ל'סדר העבודה' המלאכה הקרבנות והקטורת והשירה והמאכל והמשתה – וכל אלה בתכלית הטהרה והקדושה – לא נאמר עליו אפוא עבודת ה' ולחם אלהיך וכדומה כי אם בהשאלה להורות כי האלוק מרוצה מן הסדר הטוב בחיי האומה וכהניה, ומקבל את מתנותם כביכול **ושוכן בקרבם לכבוד להם**, אולם הוא עצמו מקודש ונעלה מלהנות ממאכלם וממשתיהם, ואין לחמם כי אם לנפשם.

הלא כן הדבר בעכול המזון בקבה ובכבד. אם העיכול עולה יפה והצלול שבמזון נתקן בלב...מזג הגוף כולו יתוקן ויוכן לקבלת ההנהגה של הנפש המשכלת, אשר היא עצם נבדל מחומר, הקרוב לעצם המלאכים...ואז תשכון הנפש בגוף שכינת ראשית והנהגה ולא שכינת מקום, אם כי היא אינה אוכלת במזון ההוא כלל, כי נעלה היא מזה. בדומה לזה סודרה האומה החיה האלקית כדבר יהושע 'בזאת תדעון כי אל חי בקרבכם'.

בכל עת אשר רצה האלוק באומה נפעלה האש ברצונו והיה זה לאות כי נתקבלה מנחתם ומתנתם...ומפני זה ציוה האלוק לעשות את מזבח העולה, ואת מזבח הקטורת, ואת המנורה, ואחרי כן ציוה על העולות ועל קטורת הסמים...

את מזבח העולה למען תדבק בו האש הנגלית הידועה, את מזבח הזהב למען האש הנעלמת והדקה יותר, את המנורה למען ידבק בה אור החכמה והדעת, ואת השלחן למען ידבק בו השפע החמרי וכל הטובות הגשמיות..."

החכמה הלא הוא עשרת הדיברות ומופקד בארון, אשר הוא במדרגת הלב, ושלוחותיו הן דברי ספר התורה שהושם בצד הארון...

פה המקור לשתי החכמות, חכמת התורה שנושאהיה הם הכהנים וחכמת האלוקות שראשיה הם הנביאים, אלה ואלה היו יועצים נבונים לאומה ומוכיחיה וכותבי זכרונותיה. הם הם ראש האומה".

ג. עוד עולה מדברי ריה"ל שגוף אורגני זה (אישי האומה ביחד עם המקדש (מרכיביו) והעבודה בו) יחסו אל הענין האלקי כמו יחס הגוף אל הנשמה".
"אמר החבר: הענין האלקי אצלנו הוא בבחינת הנפש ביחסה אל הלב...".¹

"...כי הנה השכינה היתה בישראל בבחינת רוח החיים שבגוף האדם, בהיותה נותנת להם חיות אלוקות ומקנה להם זיו ויופי ואור בנפשותם ובגופיהם ובלבושיהם ובמעונותיהם וכאשר רחקה מהם – נבערו עצותם ונולד כעור בגופם וחלף יופים...".¹

מתוך שלושה עקרונות אלו של ריה"ל ניתן לבאר שאותו ארי של אש שהיה רבוץ על המערכה שבמזבח החיצון כל זמן בית ראשון, מבטא את אותו ענין אלקי שהיה שורה על "האומה האלקית החיה" ומחיה אותה כנשמה את הגוף".

מהמשל של ריה"ל ניתן גם להסיק שכפי שבאדם הפרטי הענין האלקי חל על הנפש השכלית בהתאם למעשי האדם ומדרגתו (מאמר שני, כ"ד) "כי הענין האלקי אינו חל על האדם כי אם לפי הכנת האדם אם מעט מעט ואם הרבה הרבה", כך גם באומה כולה הענין האלקי חל עליה כפי מצבה ומדרגתה. וע"פ עקרון זה ניתן לבאר את דברי הגמרא

ג. ש.ס.

ד. בדברי ריה"ל אלו יש לעיין האם לאומה האלקית (לאותו קהל אשר חל עליו הענין האלקי), יש גם נפש בעלת מציאות עצמית שבה חל הענין האלקי, כפי שביאר ריה"ל באדם הפרטי, שהענין האלקי חל על הנפש המשכלת אשר לה מציאות עצמית.

(מאמר שני, כ"ו) "והנה הענין האלקי חל רק על הנפש המקבלת את השכל, והנפש הזאת אינה מתחברת כי אם ברוח חיים חס טבעי, ורוח זה אי אפשר לו בלא מקור בו יתקשר כהתקשר הלהבה בראש הפתילה – והנמשל לפתילה במשלנו הוא הלב...".

ה. מאמר שני מ"ד.

ו. ש.ס"ב

ז. היינו שהאומה הישראלית (אישיה) ביחד עם המקדש (מרכיביו) והעבודה בו מהווים גוף אחד חי, המתחיה מן הענין האלקי המהווה לו נשמה, והשורה בו מכח עבודת המקדש.

ח. היות האש היורדת מן השמים מבטאת את חלות הענין האלקי באומה משמע מדבריו במאמר שני (כו)

"...בדומה לזה סודרה האומה החיה האלקית כדבר יהושע, "בזאת תדעון כי אל חי בקרבכם", בכל עת אשר רצה האלוק באומה נפעלה האש ברצונו, והיה זה לאות כי נתקבלה מנחתם ומתנתם".

ביומא כ"א: שבבית ראשון היתה האש יורדת מן השמים ורבוצה כארי ואילו במקדש השני בהוה אמינא כלל לא היתה אש מן השמים, ולמסקנה כן היתה אלא שהיתה רבוצה ככלב ולא השתתפה בשריפת הקרבנות. היינו, ניתן להבין שצורת האש (ארי או כלב) והיותה שורפת או בלתי מסייעת, מבטאת את היחס בין הענין האלקי לאומה הישראלית ועומק הופעתו וחדירתו לתוכה.

רעיון זה של היות צורת האש והקף פעולתה מבטאים את היחס בין האומה הישראלית אל הענין האלקי ואת הקף ועומק חדירת הענין האלקי אל תוך חיי האומה, אף שניתן להסיקו מתוך דברי הריה"ל, מופיע במפורש בדברי המהר"ל.

בגור אריה על במדבר פרק ד' פס' י"ג, על הפסוק "ודשנו את המזבח ופרשו עליו בגד ארגמן", כותב רש"י: "ואש שירדה מן השמים רבוצה תחת הבגד כארי בשעת המסעות, ואינה שורפתו, שהיו כופין עליה פסכת של נחשת". וכותב על כך המהר"ל:

"ומה שהיה כארי רובץ, דוקא בצורה זו ובמקדש שני אמרינן שהיה רובץ ככלב...יש לפרש לפי שהארי יותר רובץ בחוזק מן הכלב. כן האש שהיה במשכן ובמקדש ראשון היה בכח נדבק למטה ואינו זו משם. אבל במקדש שני לא היה הרביצה מן האש של מעלה בכח גדול אצלינו אלא היה ככלב, לפי שלא היה קדושה העליונה רובץ אצלנו כל כך בדבקות גמור. ולפיכך מדמה אותה לרביצת הכלב, ובמקדש ראשון לרביצת הארי שנאמר אצלו כרע שכב כארי מי יקימנו, ומפני שהקדושה במקדש ראשון היה בו דבקות יותר, לא סרה הקדושה עד אחר שעברו עבירות הרבה מאוד, ולא כן בבית מקדש שני שלא עשו כל כך חטאים ונחרב הבית".

היינו, היות האש רבוצה כארי בבית ראשון לעומת היות האש רבוצה ככלב בבית שני מבטאת ע"פ דברי המהר"ל הללו את עומק החדירה והדבקות של הענין האלקי בישראל. "שהקדושה במקדש ראשון היה בדבקות יותר" ולפיכך דימה אותה לרביצת ארי עליה נאמר "כרע שכב כארי מי יקימנו" לעומת בית שני "שלא היה קדושה העליונה רובץ אצלנו כל כך בדבקות גמור" ולפיכך מדמה אותה לרביצת הכלב.

ועוד כותב המהר"ל שם:

"ויש בזה עוד דבר נסתר מאוד לפי שמקדש ראשון נקרא אריאל על שם ארי, והיה אש של מעלה דומה לארי כי מקדש ראשון בשביל זכות אברהם, ולפיכך היה האש דומה לארי שהוא לימין המרכבה, אבל מקדש שני שהיה בשביל זכות יצחק, היה האש דומה לכלב הנמשך מצד השמאל".

אף שאין לנו כלל עסק בנסתרות, אבל מתוך דברי המהר"ל הללו עולה שצורת האש לא רק ביטאה את עומק חדירת הענין האלקי אל תוך חיי האומה הישראלית, אלא גם את ההנהגה האלקית, היינו את ההתייחסות האלוקית מצידה נוצרה חדירה זו (וכותב

המהר"ל שבזמן בית ראשון התיחסות זו היתה מצד הימין, היינו מצד מידת החסד, ולכן הופיעה האש בצורת ארי שהוא לימין המרכבה^ט).

בפרק נ"ה בנצח ישראל הדין בחורבן ביהמ"ק הראשון, מוסיף המהר"ל שגם בבית ראשון רמת חדירת הענין האלקי אל תוך האומה הישראלית כנשמה לגוף (הבאה לידי ביטוי בארי של אש שהיה רבוץ על המזבח), לא היתה שלמה. ולכן נקרא המקדש רק אריאל היינו אריה חסר ה"א, בצירוף שם קל, ולא שם המורכב מ'אריה' במילואו. וזאת היות שמפני חוסר בשלות והכשרת העולם מצד הטומאה הקיימת בו, ומצד העדר המדרגה הדרושה מצד ישראל, אין הענין האלקי במדרגה של אריה יכול לחדור לתוכו ולהופיע בו בקדושה^י.

ורק לעתיד לבא תוכל אותה הארה אלקית להתקבל ע"י ישראל לחדור לעולם ולהופיע בו במילואה. ועד אז זועקת הלבאיה בחבליה ויסוריה בגעגועיה וכיסופיה אל האריה.

"הנשמה היחידית והציבורית העולמית ועולמי עולמית כלביאה נוראה זועקת בחבליה לתיקון גמור, למציאות האידאלית, ואנו חשים את המכאובים, והם ממתקים אותנו, כמלח זה שממתיק את הבשר הם ממרקים את כל מרורותינו..."^י.

וממשיך המהר"ל שם:

"אמנם לעתיד כמו שאמרנו... יהיה לישראל הכח העליון כי יתוסף על ישראל כח על כח מן השם יתברך. וכמו שהיה חורבן הבית במזל אריה (חודש אב) לפי שהיו חסרים לישראל הכח הזה (היינו כח האריה) ולא היה להם התוקף הזה ולכך נחרב הבית במזל ארי. כי מזל זה כח האומות היה קודם החורבן, כי לא יקראו ישראל אריה כי אין ראוי שיהיו מקבלים כח השם דרך קדושה וטהרה לגודל הכח הזה, עד לבסוף יהיה להם הכח הגדול הזה בקדושה. אבל השם יתברך שנקרא אריה בשביל הכח הגדול, ולעתיד יהיה השם יתברך עמהם בכח שנקרא אריה, כי אז ישראל יזכו לכח אריה שיקבלו אותו

ט. ניתן להבין שבבית ראשון היחס האלקי לעם ישראל היה מצד מידת החסד, היות שמצד הפרטים לא היינו ראויים להשראת שכינה במדרגה שהופיעה אז (אורות, למהלך האידאות קו).

י. את היות דווקא האריה מבטא את מידת החסד מבאר הרב בעין איה (ברכות א, עמ' 3) ביחס למרכבה העליונה: "פני אריה, שהוא אל הימין מורה חסד, וכן העידו לנו חכמי האמת ז"ל, שאריה רומז לחסד, והוא מלך שבחיות שמקבלות שפען מחסד בוראן ולא ע"י מה שבני אדם עובדים בהן, כי החיות רובן ככולן אינן נתונות לבני אדם לעבוד בהן, מה שאין כן בהמות שהן נושאות בעול עבודת בני אדם ותועלותיהם, ובפעולותיהן יקבלו חוקן".

יא. ורק אומות העולם יכולות לקבל ממנו בטומאה. "אבל כח זה היה לאומות כי האומות מקבלים כח זה בטומאה".

יב. אורות התשובה פרק ד' פיסקה א'.

בקדושה. ואז יהפך להם החדש הזה לששון ולשמחה, כי קודם זה לא היה החדש הזה אשר הוא מיוחד לארצו שייך לישראל, כי לא היה מדרגתם כל כך שיקבלו כח זה בקדושה, רק לעתיד יהיה דבר זה שיקבלו כח עליון בקדושה...כי לעתיד יוסר הטומאה מן העולם ויהי הכל בטהרה ויהיה לישראל כח הארץ בקדושה...כי אין ראוי שיהיה לעולם הזה התוקף והכח הגדול כי אם בטומאה, רק לעתיד שיהיה העולם בשלמותו ראוי לעולם הכח והתוקף הגדול ואז יהיה כח זה לישראל מצד הקדושה והטהרה".

לכאורה דבריו אלו של המהר"ל על היות הענין האלקי חודר אל תוך האומה הישראלית בצורה חלקית בלבד אפילו בבית ראשון, מתוך אי בשלות העולם ועם ישראל לקבלו בצורה שלמה, מכוונים אל דברי הראי"ה קוק זצ"ל במאמרו למהלך האידאות¹¹:

"אבל רק הרוח הלאומי ביחסו הכללי התרומם למדת גובהו בימים הטובים ההם של ההתעלות ההיסטורית" ויחש את מקור חייו וקין ישעו בתוכן ההופעה של הרעיון האלקי. המוסר הפרטי עוד לא נזדכך לבא לידי מדה זו, ותכנית החיים של היחידים לא יכלה להתאים גם היא אל ההרמוניה העליונה הזאת.

עם זה גאו' החוחים והקוצים הסובבים את השושנה העליונה, ממלכות האליל עם כל קסמי הקולטורה האלילית התנשאו ויעוררו את החושך. ובהתלהבות אמוץ החיים התנערו התשוקות הגסות והמדות הרעות התעוררו. התגעשה חית האדם ויגדל שויון הרוח ורפיון החפץ לכל נשא ונאצל...

כקיר ברזל וכעננים כבדים עמדו כל אלה נגד זריחת האורה האלקית העליונה שחדרה כבר בקרניה אל תוך תוכה של הנשמה הלאומית ותחל להאירה בכבודה. וכמעט שחלפה לה במשך זמן מצער האורה המבהקת של האידאה הלאומית ביחוושה להשפעה הגלויה והכבירה של האידאה האלקית עליה. מן אז החל להתנווד זה הכסא האיתן אשר הוקם על כסא ד' לבית דוד. הרעיון הלאומי החל להיפרד מיניקתו העזה משדי הרעיון האלוקי".

אם נשוה את המינוחים החדשים אל המינוחים בהם השתמשנו עד כה, הענין האלקי זהה ל"אורה האלקית העליונה" ול"אידאה האלקית בתור נשמת האומה".

אולם אורה אלוקית עליונה זו אינה מאירה ישירות בגוף האומה. מביא כאן הרב מימד נוסף שלא הוזכר במפורש עד כה והוא "הנשמה הלאומית". "כקיר ברזל וכעננים כבדים עמדו כל אלה נגד זריחת האורה האלקית העליונה שחדרה כבר בקרניה אל תוך תוכה של הנשמה הלאומית ותחל להאירה בכבודה"¹². היינו, מבאר הרב שלעם ישראל עצמו

יג. למהלך האידאות פרק ג' (מצב הירידה והפירוד בין האידאות).
יד. היינו בימי דוד ושלמה.

יש גוף ונשמה והענין האלקי מאיר בנשמה הלאומית ומהווה על כן נשמה לנשמה הלאומית.

ובהמשך:

"האידיאה האלקית בתור נשמת האומה (וע"פ באורנו הכוונה לנשמת הנשמה הלאומית) הולכת מן הכלל אל הפרט במהלך של אור ישר.

יסוד התגלות פעלה הוא יסוד הכלל (הכלל הכוונה כאן ל'נשמה הלאומית') ומעשרה של האורה האלוקית הרבה הזורמת בקרב הכלל...מתמלא הפרט שהוא מחובר אל הכלל ושהוא חלק מחלקיו – מילוי שלם וגמור".

משני המקורות עולה כי בתקופת הזהר של בית ראשון חדר הענין האלקי אל תוך הנשמה הלאומית והחל להאירה. אולם התהליך נעצר ונסוג אחור בעקבות אי יכולת האורה לחדור אל תוך הפרטים בשל אי הזדככותם, אי התאמתם להרמוניה האלקית, ונפילתם בתרבות האלילית הסובבת.

ובלשון הרב:

"מפני שלא הוכשרה עדיין הנשמה הפרטית של היחידים לקבל את כל תוקפו וזהרו של אור האידיאה האלקית עצמה ולהתאים על ידו את חייהם עם ערך הכלל ושלמותו, לכן הוכרח להשבר אותו המצב הנשגב של האומה שהחל לעלות ולהתרומם בימי בית ראשון..."^{טו}.

וזאת עד

"סלוקו של האור הכללי הגדול בימי הבית השני..."^{טז}.

אם נחזור עתה לדברי המהר"ל בנצח ישראל (פרק נ"ה) ניתן לבאר שאפילו בימי הזהר של בית ראשון לא היה העולם בשל ולא היה במדרגת ישראל לקבל את כוחו של האריה (היינו את הענין האלקי במלוא הופעתו כפי שיהיה לעתיד לבא), היות שיכלה האורה האלקית לחדור ולהאיר רק את הנשמה הלאומית אך לא היה באפשרותה להמשיך ולהתפשט ולהאיר גם את הפרטים. (ובעקבות נפילת הפרטים בתרבויות האליל הסובבות "הרעיון הלאומי החל להיפרד מיניקתו העזה משדי הרעיון האלוקי" עד ל"סילוקו של האור האלקי הגדול בימי בית שני").

מתוך דברי המהר"ל לפיהם צורת האש שירדה מן השמים על המזבח מבטאת את צורת היחס ומידת החדירה של הענין האלקי אל תוך האומה הישראלית (ובלשון הרב: את מידת החדירה וההתפשטות של האורה האלקית העליונה, האידיאה האלקית בתור

טו. למהלך האידיאות, שם.

טז. שם, פרק ה.

נשמת האומה אל תוך הנשמה הלאומית ופרטיה), ומתוך שע"פ המהר"ל האריה מבטא את מלוא החדירה של הענין האלקי אל תוך ישראל והעולם כפי שיהיה לעתיד לבא, [ובמושגי הרב: חדירת והתפשטות האורה האלקית העליונה אל תוכיות הנשמה הלאומית ואוצר הכלל, ומשם גם אל פרטיה],

ואילו הארי מבטא חדירה חלקית בלבד של הענין האלקי אל תוך ישראל והעולם, כפי שהתרחש אפילו בשיא ימי הבית הראשון. [ובמושגי הרב: חדירה והתפשטות של האורה האלקית העליונה אל תוך הנשמה הלאומית בלבד, מבלי להמשיך לחזור ולהתפשט גם אל פרטי האומה].

מתוך כל זאת ניתן להבין שכאשר הענין האלקי מתחיל להסתלק מהאומה הישראלית ולא רק שאינו חודר ומתפשט אל תוך פרטי האומה אלא מתחיל להסתלק גם מתוך הנשמה הלאומית עצמה – אוצר החיים של הכלל (תהליך שהחל להתרחש לאחר מלכות שלמה בתקופת בית ראשון והגיע להשלמתו בתחילת תקופת בית שני), אזי צורת האש היורדת מן השמים אל המזבח אינה אריה – כפי שיהיה לעתיד לבא, וגם לא ארי כפי שהיה בשיא תקופת בית ראשון, אלא ארי קטן, גור של אש, גורא דנורא. וזהו אותו גור של אש שיצא מבית קדשי הקדשים – הענין האלקי, האורה האלקית העליונה, האידאה האלקית בתור נשמת האומה, כפי שעדיין האירה את הנשמה הלאומית לפני הסתלקותה.

ואם נשאל הרי הארי של אש ירד על מזבח הנחושת, ומדוע הסתלק מבית קדשי הקדשים?

כאן ניתן להשיב שכאשר הנשמה מסתלקת מן הגוף רח"ל היא עוזבת תחילה את האברים שאין החיים תלויים בהם ורק לבסוף עוזבת את אותם אברים שהחיים תלויים בהם. ומכיון שע"פ ריה"ל לב האומה הינו הארון וספר התורה שבבית קדשי הקדשים, משם פרחה לה האורה האלקית העליונה, נשמתה של כנסת ישראל.

ובצורת הסברה אחרת: כותב הרב שבעת מתן תורה הגיעה הנשמה הלאומית אל שיא התרוממותה וחדירתה אל תוך האורה האלקית "ואת תכונתה הלאומית השרישה במעמקי האידאה האלקית"¹⁷. וממילא בעת הסתלקות האורה האלקית מתוך הנשמה הלאומית היא מסתלקת דרך אותה נקודת קישור עליונה (בין האורה האלקית העליונה לבין הנשמה הלאומית, שנוצרה בעת מתן תורה) המופיעה בעולם הזה בעשרת הדברות ותורה שבכתב הנמצאים בבית קדשי הקדשים. ולכן משם פרחה לה האידאה האלקית בתור נשמת האומה, האורה האלקית העליונה, אותו גור של אש.

17. למהלך האידיאות, פרק ב.

תיאור המשך מהלך המאמר:

עד כה ביררנו את מהות גור הארי של אש שהסתלק מבית קדשי הקדשים כביטוי לענין האלקי, האורה האלקית העליונה שהסתלקה מתוך הנשמה הלאומית (פרק א).

הגמרא מזהה את גור הארי של אש שהסתלק מבית קדשי הקדשים עם יצרא דעבודה זרה.

הרב מביא הסבר שלישי החושף את הקשר בין שני הביאורים הקודמים (מבאר הרב שגור הארי של אש שהסתלק הוא כח האהבה הכללית לאלוקות).

אנו נראה בתחילה כי ביאורו של הרב זהה לביאור הגמרא (פרק ב).

לאחר מכן נראה כי היחס בין הענין האלקי השורה באומה כולה, לאהבה הכללית לאלוקות, הוא כיחס בין האור לכלי וכנשמה לגוף. בהסתלק הגוף פורחת הנשמה וממילא ביאור הרב שגור הארי של אש שהסתלק הינו כח האהבה הכללי לאלוקות וביאורנו שגור הארי של אש שהסתלק הינו הענין האלקי השורה באומה כולה, הינם תאור אותו אירוע בשני ממדים שונים (פרק ב בסופו).

לאחר איחוד הפירושים השונים לגור הארי של אש שהסתלק, ננסה לבאר כיצד תורמת ההסתלקות לריפוי האומה ושיבתה לחיים (פרק ג).

לבסוף ננסה לבאר את מיקום הסוגיה העוסקת בהסתלקות גור הארי של אש – יצרא דע"ז, במסכת יומא שעניינה עבודת יום הכיפורים (פרק ד).

פרק ב

חשיפת הקשר בין זיהוי גור הארי של אש שהסתלק מבית קדשי הקדשים ככח האהבה הכללית לאלוקות, לבין זיהויו כיצרא דעבודה זרה.

וכן חשיפת הקשר בין זיהוי גור הארי של אש שהסתלק מבית קדשי הקדשים ככח האהבה הכללית לאלוקות, לבין זיהויו כענין האלוקי השורה באומה כולה.

הרב זצ"ל מזהה את גור הארי של אש שהסתלק מבית קדשי הקדשים עם 'כח האהבה הכללית לאלוקות':

"...ומתוך כשלון כח המוסרי, שלא היה אפשר לישראל לקבל רוב טובה של החיים הבריאים והטובים עד בא יום חבש ה' את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא', היה הכרח למעט צביון החיים מיסודו הפראי הטבעי, לבטל יצרא דעבודה זרה, שאמנם היה 'כגוריא דנורא בבית קדשי הקדשים', הכח הרענן של האהבה הכללית לאלוקות שעמד על טבעו החזק, ממנו לוקח היסוד לעבודת הקודש בהעלותו עד מקומו ושורשו ועד תעודתו במציאות החיים הכלליים."¹

ננסה עתה לחשוף את הקשר בין זיהוי גור הארי שהסתלק מבית קדשי הקדשים עם האורה האלקית העליונה, האידאה האלקית בתור נשמת האומה, שהסתלקה מן הנשמה הלאומית, לבין ביאורו של הרב המזהה את גור הארי של אש שהסתלק מבית קדשי הקדשים עם כח האהבה הכללית לאלוקות.

לשם כך בתחילה ננסה לברר מעט את מהותו של כח האהבה הכללית לאלוקות.

ניתן להבין שכלי הקיבול, הקטגוריה הנשמטית בה מתקבלת האורה האלקית העליונה בתוך הנשמה הלאומית, הינה כח האהבה הכללית לאלוקות. אולם ניתן להבין יותר מכך. האהבה לאלוקות אינה רק קטגוריה בנשמה הלאומית אלא היא עצם מהותה.

"אין להגדיר את מהותה של כנסת ישראל בגבולים מיוחדים ובתוארים מוגבלים. כוללת היא את הכל, והכל מיוסד על כלות נפשה לאלהים, על הרגשתה את המתק ואת הנועם העליון בכל עומק נשמתה, בכל יפעת תענוגיו. והתשוקה להאלהות בהתלהבות נפש אמתית, מתגלה היא בכל פינותיה, מתגלה בתורה ומצות, מתגלה במוסר ומדות, מתגלה בהתעלות נפשית, בשירה פנימית, בקדושת החיים, בצמאון אין חקר, 'כלתה נפשי – לאל חיי', מתגלה במסירות נפש תדירית, בנשיאת עול גלות מאהבה, רק שלא לזנח את סדר החיים, המעשיים והרוחניים, שהאורה האלהית

1. אדר היקר דף ל.

מתדבקת על ידם בקרבה. גבורת רעם זו היא המביאה לה באחרית הימים את הישועה המוחלטת. ומזרה ישראל יקבצנו ושמרו כרועה עדרו.^{יט}

"התכונה הישראלית האמיתית, הקבועה בעמק הנשמה העברית, היא ברכת אברהם אבינו ע"ה, שהעיד עליו הכתוב: "זרע אברהם אוהבי", עצם החיים הישראליים הם כלולים רק בנקודת אהבת השי"ת, ואהבת שמו ית' דוקא בשם ד' אלהי ישראל. כל יתר תנאי החיים, הרבים והרחבים, הפרטיים והכלליים, הנם רק תוצאות ומילואים ליסוד החיים העקריים. זאת היא התכונה העיקרית שלנו, שנתגברה בנו בראשית טל ילדותנו, והיא הולכת עמנו עדי עד".^כ

ומתוך שהאהבה לאלוקות הינה עצם מהותה של הנשמה הלאומית ממילא ניתן להבין שהיא הרובד היותר פנימי שבה, והרובד המעשי יותר הינו לבוש לה.

"הנטיה הלאומית המעשית של כנסת ישראל היא לבושה החיצון של הנטיה הרוחנית שלה, והאחרונה היא אורה ונשמתה של הראשונה.

שתייהן יחד ממקור אלקים חיים הנן יוצאות וממעין האמת והאמונה האלקית נובעות"^{כא}.

ואם נעמיק עוד ניתן לבאר שהאהבה לאלוקות המהווה את הצד הפנימי של הנשמה הלאומית הינה כלי הקבלה של "האידיאל הכללי של היצירה כולה" (נשמת הכל, מגמת הכל).

"הפסק מוכרח להיות בין תכן האידיאל המופשט של מגמת הכל ובין המתגלה ממנו בהווה ובפועל...

הנשמה הפנימית של האהבה הלאומית או ביתר רחב - של האהבה האנושית, במקורה היא מתעלסת עם האידיאלים היותר זכים, שהאורה המתגלה בצד העליון של האנושיות ושל האומה החיה מברקת על ידם את שלל צבעיה..."

"אבל סוף כל סוף תנצח האהבה האנושית הכללית את הרשעה הסובבתה והאהבה הלאומית המרכזית של כנסת ישראל תבער בעוז גבורתה את כל קוציה.

וממקורה האלקי תינק כבימי כלולתיה...

ממרום חביון האידיאל הכללי של היצירה כולה ישוב להגלות אור ישראל...

רוח אלקים עליון זה שוכן בכנסת ישראל".^{כב}

יט. אורות, אורות ישראל פרק א' פסקה ג'

כ. אגרות הראי"ה ח"א איגרת מ"ד.

כא. אורות ישראל ו, א.

כב. אורות, זרעונים ז.

ויותר מכך ניתן לבאר שהאהבה הכללית לאלקות הינה הנברא הראשון המתגלם מהאורה האלקית העליונה, שכל שאר הנבראים הינם רק השתלשלות שלו²⁰.

[וזאת כחלק מההבנה שכל ההוויה הינה רצף אחד של חיות ו"האידיאל המופשט של מגמת הכל", "האידיאל הכללי של היצירה כולה" (אידיאל חי במובן של נשמה, חיות אורגנית) יורד מתגלם ומתגבל בגבולים וגדרים עד לכדי המציאות העולמית הגלויה²¹].

במרומי גובהו כח האהבה הכללית לאלקות מושרש באידאה האלקית ומשם הוא יורד ומתגלם בנשמה הלאומית ולאחר מכן בפרטיה.

"וכנסת-ישראל במעמדה הנשא והנשגב, בימים מקדם, בימי פריחתה והתחלת גדולתה, בימי חסד נעוריה ואהבת כלולותיה, הגיעה בנשמתה המזהירה, בתעופה

כג. בדברים הבאים איננו באים לקבוע דברים מוחלטים אלא לתת כיוון חשיבה בלבד :
 כותב הרב קוק זצ"ל כי ה'ראשית' - שביחס אליה כותב המהר"ל "אנו אומרים כי מן הש"י אשר הוא אחד נשפע ממנו דבר אחד והוא ראשית הבריאה... - הינה "הסוד העליון של האורה האלקית בראשית התחלת הופעתה" [חבש פאר], "תחילת הכל, יסודיות ההוויה, רז המציאות, אידאל האידיאלים. " [חדריו קי"ז].
 ואילו ביחס לכנסת ישראל כותב הרב זצ"ל, שהיא "אוצר הנשמה של הכלל כולו" [אורות התשובה, תוספות תשובה], "ההיכל המקודש להשם המאיר את העולם כולו בכבודו" [מאמרי הראי"ה 21].

[ה'שם הגדול' - "המגמה הכללית החובקת את המציאות כולה מראשית ועד אחרית" (עו"ר ח"א קט"ו)].
 - ומתוך שכנסת ישראל הינה כלי הקיבול של מגמת הכל, ומתוך העיקרון שאידאל האידיאלים יורד ומתגלם ומתגבל בגדרים וגבולים עד לכדי המציאות העולמית הגלויה, - נובע שכנסת ישראל הינה הנברא הראשון המתגלם מתוך האורה אלקית העליונה. [וכן ראה אורות הקודש ח"ב ת"ז : " וכל מגמתנו אי אפשר שתהיה אחרת כי אם ליחדא שמא דקוב"ה אידאל הכל ושכינתחה שהיא הכל. "]

כד. אורות, זרעונים ז :

"הפסק מכרח להיות בין תכן האידיאל המפשט של מגמת הכל ובין המתגלה ממנו בהויה בפעל...כשהאידיאלים הנשגבים, העומדים במצב התהו, בשרש הנשמה ומקור שאיפותיה, מתגבלים בגבול וגדר ידוע, - מיד הם מתקדרים ויורדים מחביון-עזים. הם מקבלים יתרון מעשי ותפיסת-יד של פעולה על-ידי הגדרתם, אבל הטהר העליון שהיה להם לפני התגלמותם בגדרם המיוחד חדל מהם. נצטמצמה האורה...נשארה עמם אז תעודתם : להביאם, אחרי אשר באו לכלל מעשה ונעשו לענינים שהעולם המעשי אחוז בהם, אל אותה מדרגת הגובה והזכוך ולאותה ההתרחבות הכמותית והאיכותית, שהיתה להם בהיותם עדין בריקום עולמם הציורי. הצלחת דרכם זו תלויה בצביון ההתגלמות. אם לא נתעבתה כל-כך ואם לא ירדה מעז מרומה מרחק גדול יותר מדאי, אז דרך התשובה העליונה פתוחה לפניו ותוכל בבטחה למצוא דרכים ונתיבות סלולות, אשר ידריכו אותה אל מעלת הויתת הנאצלת...מהמגמה המופשטת משוכים צנורות ומזילים לאשרה טל חיים עליונים בתוכיות של הגבולים, של החקיקות הפרטיות, והטל טל-אורות הוא, מגרש את המחשכים ומאיר את החיים. אז יבנה העולם ושמים וארץ ישקו, ושמתת היצירה תגלה באשרה. כה נוהג הדבר באדם, ובעם, בעולם ובהויה".

גדולה למקור האורה העליונה. את תכונתה הלאומית השרישה במעמקי האידאה האלהית הצלולה בכל להבת אש עז אהבתה ובכל תפארת הוד רעם גבורתה, ועם ברקי נגהה חתמה לה את חותם לאומיותה. ובאוצר האידאה הלאומית שלה נגנזה ונזרעה האידאה האלהית, בתכלית הכשרון אל השכלול העליון והגמור המאיר את העולם כלו בכבודו^{כב}.

הופעת כח האהבה הכללית לאלוקות בעולמיות

אם כנים דברינו שכח האהבה הכללית לאלוקות הינה מהותו של הנברא הראשון המתעלם מן האורה האלקית העליונה, ניתן להוסיף ולהבין שכפי שבאדם הפרטי תהליך היצירה בעולמות הנשמה הינו בסדר הפוך ביחס לתהליך ההופעה בעולם הזה (היינו בתחילה מתקמת הנשמה עצמה. לאחר מכן הופעותיה – גילוייה בממדים היותר פנימיים של עולמות הנשמה, ולבסוף הופעותיה – גילוייה בממדים היותר חיצוניים של עולמות אלו. ואילו סדר ההופעה בעולם הזה הינו הפוך. בתחילה מופיע הגוף, לאחר מכן עולם האינסטינקטים והחושים, ורק לאחר מכן מתפתח כח המדמה המכיר את העולם המוחשי, מתגלים עולמות הרגש, עולמות המחשבה, ונוצרים הכלים הדרושים להופעה הולכת וגדלה של הנשמה). כך בהופעת הנברא הראשון (כח האהבה הכללית לאלוקות) אע"פ שכח זה הינו שורש הנשמה של ההויה כולה, סדר התקמותו בעולמות הנשמה הפוך לסדר הופעתו בעולם הזה. בעולמות הנשמה זהו הנברא הראשון, שהולך ומתגלם תוך כדי ירידתו לעולמיות. ואילו בעת הופעת העולם הזה הסדר הפוך. בתחילה מופיעה ההתגלמות היותר חיצונית של כח האהבה הכללית לאלוקות – העולם הפיזיקלי, לאחריו התגלמות פנימית יותר של כח האהבה הכללית לאלוקות – עולם הצומח, לאחריו עולם החי, לאחריו האנושות הכללית המהווה התגלמות פנימית עוד יותר של כח האהבה הכללית לאלוקות, ולאחריו ישראל, ההתגלמות היותר זכה של כח האהבה הכללית לאלוקות, שהרובד היותר פנימי בנשמתם הלאומית הינה האהבה הכללית לאלוקות עצמה.

וביחס להופעת התגלמות יותר פנימית זו של כח האהבה האלוקית בעוה"ז כותב הרב: "האידאה הלאומית החלה, אחרי צאתה מחדר הורתה, ממקור האידאה האלהית, לרדת 'כצפור נודדת מן קנה' אל התכסיס המעשי העב והמגושם"^{כג}. "אמת הדבר, שאחרי שכבר יצאה התכונה הלאומית לעולם ונתגלמה בהויה המוחשית, קנתה לה גם בישראל סבא זכות קיום והויה מצדדים שונים ומפוזרים.

כה. אורות, למהלך האידאות בישראל, ב.
כו. אורות, למהלך האידאות בישראל, ג.

ומדי השתפלה מחביון-עז האלהי, להתהלך בארצות תחתיות, לקחה לה ארחות-עולם כאלה, המסתעפים מהמסכות הסבוכות אשר לחיי החול, הכוללים את כל תביעות החמר והרוח של האדם ושל החיה שבקרבו גם יחד^{כז}.

חדירת סיגים אל תוך כח האהבה הכללית לאלוקות

תוך כדי חדירת ההתגלמות של כח האהבה הכללית לאלוקות אל תוך העולמות חדרו הסיגים לתוכם.

ביחס לירידת מימד האנושיות הכללית אל תוך העולמות כותב הרב:

"...כשבאים הדברים לכלל מעשה, והם הולכים ומתלבשים בגבולים, סרים מיד חלקים רבים מזוהרא עלאה...מכשולי החיים מתרבים, זעזועי-נפש של רגזות ושל פחדים, של משטמות ושל רהבים, מתגברים וממלאים את החלל. האנושיות המעשית מתלבשת בלבושים צואים, אורותיה הרבים נופלים לתוך הקליפות הקשות שהיא עטופה בהן"^{כח}.

גם בעת חדירת ההתגלמות היותר זכה של כח האהבה הכללית לאלוקות – הנשמה הלאומית הישראלית (אשר כח האהבה הכללית לאלוקות הוא עצמו הצד הפנימי בה) אל תוך העולמות, חדרו סיגים אל תוך הפרטים. גרמו לכך הן הירידה והצמצום והן המפגש עם התרבות האלילית הסובבת. "האידיאה הלאומית החלה אחר צאתה מחדר הורתה ממקור האידיאה האלקית לרדת כציפור נודדת מקינה אל התכסיס העב והמגושם. אויר העולם שהיה מלא כל כך זוהמת הבהמיות ופראות האלילות שם כמעט מחנק לרוח החיים של השאיפה האלקית".

מכיון שכפי שביארנו כל המציאות כולה הינה הופעת מדרגות שונות של התגלמות כח האהבה הכללית לאלוקות, ממילא מכאן יוצא שכח האהבה הכללית לאלוקות הינו המהות היותר פנימית של כל נברא.

וכן כותב הרב:

"הדבקות בד' היא התשוקה היותר טבעית לאדם...אין התשוקה של הדבקות המוחלטת באלהים חיים, באור אין-סוף, דבר שאפשר להיות חלופו בטבע ההויה.

כז. וכן בזרעונים (נשמת הלאומיות וגופה):

"נאה עד אין חקר הוא האידיאל של הקמת עם סגלה, ממלכת כהנים וגוי קדוש...במרומים האלהיים שוכן האידיאל בחביון סתר טהרתו. הוא צריך להתגלם, להתעטף בהגדרה מיוחדת, בבני-אדם בעלי יצרים טובים וגם רעים, בקבוצים נצרכים למחיה וכלכלה, לאחיזה בקרקע ולמשטרי ממשלה, והחיים הקבוציים צריכים להכליל את הכל, מראש הפסגה של טהורי רוח ועדיני-נשמה רוממה עד שפל התחתית של פחותי נפש, הנועדים להתעסקות השפלה של הצדדים הנמוכים שבחיים".

כח. זרעונים ז.

כשם שאנו מוכרחים לחיות, להיות ניוונים ומתגדלים, כך מוכרחים אנו להיות דבקים בד'. הדבקות הנתבעת ממנו בכל מלא-נשמתנו מוכרחת היא להיות הולכת ומתפתחת בנו, הולכת ומתעמקת בהרגש, הולכת ומתחזרת בהכרה ותבונה. בשום אופן לא תוכל האנושיות וגם כל ההויה לחיות בלא הזרם של תשוקת הדבקות האלהית, החי תמיד בקרבה אף-על-פי שהוא באופן סתום ונעלם^{כט}.

ומכיון שכח האהבה הכללית לאלוקות [הרצון והצמא האדיר לקרבת אלקים] הוא מהותו הפנימית של כל נברא ממילא זהו הכח היותר חזק הרודה הן בפרט והן בכלל. זהו אינו עוד כח בנפש אלא עצם הנפש, עצם החיים. ומכיון שכך השאיפה למילואו של כח זה הינה השאיפה היותר פנימית, היותר מהותית, בלעדיה אין ערך ומשמעות לחיים.

אולם כאשר שאיפה זו מכוסה בסיגים (אשר את סיבת היווצרותם באנושות הכללית ובישראל ביארנו קודם) של בערות וחוסר זיקוק מוסרי המהווים מסך בפני האורה האלקית (שפעת החיים האלקיים) מלחדור ולמלא שאיפה יותר פנימית ומהותית זו, עומדות בפני הנברא שתי אפשרויות:

א. לזכך ולצרף את הסיגים ע"י עבודה תורית מוסרית ובכך לאפשר לאורה האלקית לחדור אל תוכיותו של כח האהבה הכללית לאלוקות (שהינו מהותו הפנימית של כל נברא) ולמלאותו שפעת חיים לאין קץ.

(כאשר עד תום תהליך הזיכוך, בעזרת עוז העבודה האמונית שומרים אנו את גבול התאווה האמונית שלא תתפרץ מעבר לגבולה).

ב. לנסות ולמלא את אותו החלל הנפשי – כח האהבה הכללית לאלוקות שלא בא על מילואו - שתוכן האמונה ראוי להיות מתמלא שמה, במילוי מפטם ומשביע את הנפש התאונית. וזאת ע"י התפרצותו של כח האהבה לאלוקות מעבר לגבוליו והפניתו, במקום אל מקור ההויה (ואל ההויה כולה כמלבשת את מקורה), אל הקליפה החיצונית של ההויה, אל העולמיות המוחשת בכח המדמה, תוך ניסיון למצא תחליף לאורה האלקית עצמה בתחליפים חסרי ערך, "בורות נשברים אשר לא יכילו המים".

כאשר ע"י מהלך נפשי זה בעצם מתהפך כח האהבה הכללית לאלוקות לכח המניע לעבודה זרה.

כט. זרעונים ח.

ל. אדר היקר ג (עמ' כח):

"האהבה...הרגש האדיר הזה, שהוא באמת נושא הקדושה, התפארת וההוד...שהוא הכח היותר פועל בחייו הכלליים ורודה ג"כ מאין מעצור בחיים הפרטיים".

(ראה מקורות וביאורים לדברים האחרונים בנספח א לפרק ב. וכן בירור השוני בין עבודה זרה בישראל לעבודה זרה אצל אומות העולם בנספח ב לפרק ב. הדברים מובאים בנפרד כדי למנוע קטיעת רצף מהלך הדברים).

עד כאן עסקנו בצורה כללית בנפילת כח האהבה הכללית לאלוקות והפיכתו לכח מניע לעבודה זרה. ביחס למצב בעם ישראל בזמן בית ראשון כותב הרב שהסיגים אשר חדרו אל הפרטים (אישי האומה) היוו מסך בפני האורה האלקית. ולכן לא יכלה האורה האלקית העליונה שהאירה בנשמה הלאומית בתקופת בית ראשון להאיר גם בהם.

במהלך האידאות כותב הרב:

“אבל רק הרוח הלאומי ביחשו הכללי התרומם למדת גובהו בימים הטובים ההם של ההתעלות ההיסטורית, ויחש את מקור-חייו וקרן-ישעו בתכן ההופעה של הרעיון האלקי. המוסר הפרטי עוד לא נודרך לבוא לידי מדה זו, ותכנית-החיים של היחידים לא יכלה להתאים גם היא אל ההרמוניה העליונה הזאת”^א.

ובמקביל באדר היקר כותב הרב:

“בטהרתה נתגלתה אמנם האהבה האלהית בישראל, בכללות האומה, רק לזמן מצער, לתקופות מופסקות, בעצם טבעה וביחידה הסגולה הנביאים ושרי קדש, עד זמן הפסק הנבואה, התלויה בכח האהבה האלהית במלא מובנה, בצורה דילוגית בשרידי דור דור”^ב.

אלמלא חטאנו היינו עוסקים בעבודת האמונה, המסלקת את הבערות ומזככת את כח האהבה מסיגיו, עד להעלמות המסך שסיגים אלו יוצרים בפני האורה האלקית. ואותה האורה האלקית שהאירה בנשמה הלאומית יכולה היתה להתפשט גם בפרטי האומה (כפי שאכן התרחש בשרי קדש נביאים ובני נביאים).

אולם לא כך היה מהלך הדברים.

כתוצאה מהשפעת התרבות הסובבת הבחירה לכיוון עבודת האמונה לא נעשתה.

“...עם זה גאו “החוחים והקוצים הסובבים את השושנה העליונה”. ממלכות-האליל, עם כל קסמי הקולטורה האלילית, התנשאו ויעוררו את החשך, ובהתלהבות אמוץ-החיים התנערו התשוקות הגסות והמדות הרעות התעוררו. התגעשה חית-האדם, ויגדל שיוון-הרוח ורפיון-החפץ לכל נשא ונאצל, לכל מרום וקדוש, לכל מה שלמעלה מהחושים החמריים והדמיון הגס הנשען רק עליהם. כקיר-ברזל וכעננים כבדים עמדו

לא. למהלך האידאות פרק ג' עמ' קו.

לב. אדר היקר, פרק ג (עמ' כט).

כל אלה נגד זריחת האורה האלהית העליונה, שחדרה כבר בקרניה אל תוך-תוכה של הנשמה הלאומית^{לג}.

התשוקה לקרבת אלקים שנותרה ריקה פרצה את גבולה^{לד} ובהיותה עטופה בסיגיה (בערות וחוסר זיכוך) פנתה אל קליפת העולם והפכה לכח מניע לעז^{לה}.

נפילת הפרטים בימי בית ראשון הביאה בסופו של דבר לנפילת הנפשיות הלאומית כולה.

"מפני שלא הוכשרה עדיין הנשמה הפרטית של היחידים לקבל את כל תקפו וזהרו של אור האידאה האלהית עצמה, ולהתאים על-ידו את חייהם עם ערך הכלל ושלמותו, לכן הוכרח להשבר אותו המצב הנשגב של האומה, שהחל לעלות ולהתרומם בימי הבית הראשון^{לו}."

"רק הרוח הלאומי ביחשו הכללי התרומם למדת-גבהו בימים הטובים ההם... המוסר הפרטי עוד לא נודרך לבוא לידי מדה זו, ותכנית-החיים של היחידים לא יכלה להתאים גם היא אל ההרמוניה העליונה הזאת. עם זה גאו החוחים והקוצים הסובבים את השושנה העליונה. ממלכות-האליל, עם כל קסמי הקולטורה האלילית, התנשאו ויעוררו את החשך, ובהתלהבות אמוץ-החיים התנערו התשוקות הגסות והמדות הרעות התעוררו... בקיר-ברזל וכעננים כבדים עמדו כל אלה נגד זריחת האורה האלהית העליונה, שחדרה כבר בקרניה אל תוך-תוכה של הנשמה הלאומית, ותחל להאירה בכבודה. וכמעט שחלפה לה במשך זמן מצער האורה המבהקת של האידאה הלאומית, ביחוושה להשפעה הגלויה והכבירה של האידאה האלהית עליה. מן אז החל

ג. למהלך האידאות שם.

לד. שמונה קבצים ד, נו: "שורש יצרא דע"ז הוא החשק הגדול של קרבת אלהים. וכאשר הבערות וחסרון הזיקוק המוסרי הם מניעות גדולות, שסותמים את האור האלהי מן האדם, אז אם תשוקתו הטבעית חזקה היא, פורצת לה תשוקה זו את דרכה ביצרא דע"ז".
"יסוד יצרא דעבודה זרה הוא התפרצות תאות האמונה והתגברותה על יסוד העבודה האמונית, שכלול האמונה ורעיית האמונה".

לה. שמונה קבצים ה, קה:

"כשבולמוס התאווה האמונית מתגברת אינה מבחינה בין אמונה הגונה לשאינה הגונה. והנפש החולה במחלתה של תאוה זו, חפצה היא למלאות את אותו החלל הנפשי שתוכן האמונה ראוי להיות מתמלא שמה, במילוי מפטם ומשביע את הנפש התאונית". אדר היקר ג (דף כט):

"אפשר היה אמנם להחליף ולהמיר את הרגש הקדוש והזך, הנובע מאוצר החיים ומקור האמת, ברגש טמא הדומה לו בצורתו החיצונית, באהבת אלהים אחרים. "בגדה אשה מרעה, כן בגדתם בי בית ישראל". אפשר להשביר צמאון, גם במים זכים וצלולים, גם במים דלוחים ומעופשים...".

לו. אורות, למהלך האידאות, עמ' קט.

להתנוודד זה הכסא האיתן אשר הוקם על, כסא ד' לבית-דוד. הרעיון הלאומי החל להיפרד מיניקתו העזה משדי הרעיון האלהי^ל.

כח האהבה הכללית לאלוקות שהיווה את תוכה ופנימיותה של הנשמה הלאומית, וכלי הקיבול (אוצר החיים) של האורה האלקית העליונה, החל לספוג פחות ופחות מקרניה של אורה זו עקב אותו מסך שיצרה נפילת הפרטים אל תוך סיגי התרבות האלילית. (מסך אשר החל לחצוץ יותר ויותר בפני זריחת האורה האלקית העליונה – "כקיר-ברזל וכעננים כבדים עמדו כל אלה נגד זריחת האורה האלהית העליונה").

אז החל להתרחש בכח האהבה שבכלל תהליך דומה לתהליך שהתרחש בכח האהבה שבפרט.

בהעדר מילוי לכח האהבה הכללית לאלוקות (שהיווה את תוכיות הנשמה הלאומית) מצד האורה האלקית העליונה (כתוצאה מן המסך שמנע מן האורה מלחדור), מתוך התשוקה והכיסופים העזים לקרבת אלקים, פרצה לה תשוקה זו את גבוליה וניסתה למלא את אותו חלל שתוכן האמונה ראוי להיות מתמלא שמה 'מבלי להבחין בין אמונה הגונה לשאינה הגונה'.

אלא שאותו ניצוץ אלקי העטוף באינספור סיגים ודמיונות, והמחיה את העבודות הזרות, היה כל כך מצומצם עבודה (הן מפאת גודלה והן מפאת האורה האלקית שכבר היתה רגילה בה) עד שגם לאחר שאימצה את אותן עבודות זרות, נשארה האהבה הכללית לאלוקות שבנשמה הלאומית, ריקה וחסרת חיים. ובהעדר חיים ברובד הפנימי של הנשמה הלאומית נפל גם הרובד החיצוני יותר, המעשי, עד תחתית^ל.

לז. אורות, למהלך האידאות, עמ' קו.

לח. למהלך האידאות, עמ' קז :

"ובסור ישראל מאורח-חיי המקוריים לא עצר עוד כח להחזיק מעמד בלאומיות יבשה ומופרדת ממקור הנטיה האלהית בכללה...מתוך הבקשה הטבעית להרטיב את הלאומיות הקסימה גם אותו אותה ההשפעה המועטת של הנטיה האלהית, הנמצאת גם תחת מעטה-הערפל של המון דמיונות [שהיו יכולים לקחת לב כל קבוץ חברתי, לפי מעמד החיים הרוחניים אז]. אמנם את הנפש הילדותית של העמים...אותה השביעה אז אורה זו בכח מזונה הרוחני המועט, בכדי ספוקם המצומצם לימי חייהם הקצרים, שהיו קצובים להם על בנות התולדה. אבל לא יכלה לספק את הצורך הרוחני של הגוי הגדול והאיתן הזה, שכח-חיו הוא כח ענקי [וזרם חפץ לבבו ומעוף רגשותיו מקבילים לעומת אריכות ימיו והשפעתו הכבירה על תבל ומלואה], ואשר נפשו כבר התרחבה מהשפעה רבת-זיו של אורה אלהית אדירה, שכבר זרחה עליו בשפעת עשרה בימי עלומיו. על כן ירד אז ירידה נוראה. מקור הרעיון האלהי הנשא דלל וחרב בו...הוד האצילות הועם והאידאה הלאומית חדלה תת פריה. ויהי ל"גפן בוקק ישראל". [עוונות אבותינו הורידו כל-כך את כנסת-ישראל ממרום גבורתה וקדושתה, חטאת הקהל רחבה וגדלה כל כך, נתרסקה האידאה הלאומית בריחוק קיצוני מהאידאה האלהית ומבול הקלקולים שטף עד צואר, – כל עין-בשר לא יכלה כבר

מכיון שכח האהבה האלקית שהתגלם בנשמה הלאומית ולאחר מכן בפרטיה הוא שדחף את האומה לשברונה (כתוצאה משקיקתו למילוי כאשר המציאות עדיין לא היתה בשלה לכך) והיווה כח דוחף כל רגע ורגע אל נפילה נוספת, "היה הכרח למעט את צביון החיים מיסודו"^ט.

כדי לרפא את האומה פעלו אנשי כנה"ג לסילוק אותו כח האהבה האלקי ע"י עליתו חזרה לשורשו, אל אותה נקודה בה הוא מושרש בתוך האורה האלקית העליונה, על מנת שיטהר שם, כאשר תוך תהליך התכנסותו הוא מקבץ אל תוך עצמו את כל ענפי התפשטותו (התגלמותיותו) הן כרובד הפנימי של האומה (פנימיות הנשמה הלאומית) והן כתוכיות פרטיה (כח האהבה שבפרטים).

ומכיון שיצרא דע"ז יסודו בכח האהבה הכללית לאלוקות (שבהיותו נותר ריקן מן האורה האלקית העליונה^ב פורץ הוא מעבר לגבולו ופונה אל קליפת ההוויה במקום אל מקורה ובכך הופך לכח מניע לע"ז). ממילא מובן שבהסתלקות כח האהבה הכללית לאלוקות חזרה לשורשו מסתלק גם יצרא דע"ז מן העולם.

וממילא זהה הסברו של הראי"ה קוק זצ"ל שגור הארי של אש שהסתלק מבית קדשי הקדשים הינו כח האהבה הכללית לאלוקות, לדברי הגמרא שגור הארי של אש שהסתלק מבית קדשי הקדשים הינו יצרא דעבודה זרה.

כתוצאה מהסתלקות זו של כח האהבה הכללי לאלוקות, שהיווה את הרובד הפנימי בנשמה הלאומית, וכתוצאה משברון הצד המעשי החיצוני של הנשמה הלאומית נשארה האומה כאוסף של יחידים^{מב}.

ובהעדר כלי לאורה האלקית העליונה (האידיאה האלקית כנשמת האומה) פרחה לה גם היא למקורה^{מב}.

להכיר כלל את הרושם הנשאר מהשפעתה של האידיאה האלהית על התכונה הלאומית הפרועה והמדולדלת^ל."

לט. אדר היקר, ל:

"מתוך כשלון כח המוסרי, שלא היה אפשר לישראל לקבל רוב טובה של החיים הבריאים והטובים, עד בא "יום חבוש ד' את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא", היה הכרח למעט צביון החיים מיסודו, הפראי הטבעי, לבטל יצרא דע"ז, שאמנם היה "כגוריא דנורא בבית קדשי הקדשים"; הכח הרענן של האהבה הכללית לאלהות, שעמד על טבעו החזק, ממנו לוקח היסוד לעבודת הקדש, בהעלותו עד מקומו ושרשו, ועד תעודתו במציאות החיים הכלליים".

מ. עקב סיגי הבערות וחוסר הזיכרון המוסרי העוטפים אותו ומונעים מן האורה האלקית מלחדור לתוכו ולמלאו בשפעת חיים.

מא. למהלך האידיאות, קי:

"הבית השני לא הוכן להשבת אותה האיתנות של האומה, במלא- המובן. לא כח ציבורי ישראלי הופיע עליו, כי-אם כח של יחידים הנבדלים מטומאת עמי הארצות...".

ועל כן מתלכד ההסבר שגור האש שהסתלק מבית קדשי הקדשים הינו כח האהבה הכללית לאלקות שהסתלק, עם ההסבר שגור האש שהסתלק, הינו האורה האלקית העליונה, האידאה האלקית כנשמת האומה שפרחה לה. (שהרי הסבר אחד מדבר מצד הכלי והסבר שני מצד תוכנו ובהסתלקות הכלי מסתלק תוכנו).

וביתר הרחבה:

מתוך שהאהבה לאלקות הינה עצם מהותה של הנשמה הלאומית ממילא ניתן להבין שהוא הרובד היותר פנימי בה. והרובד המעשי יותר הינו לבוש לה (כפי שבארנו באריכות בתחילת פרק זה).

“הנטיה הלאומית המעשית של כנסת-ישראל היא לבושה החיצון של הנטיה הרוחנית שלה, והאחרונה היא אורה ונשמתה של הראשונה. שתיהן יחד ממקור אלהים חיים הנן יוצאות, וממעיין האמת והאמונה האלהית נובעות”²².

מתוך העיקרון המופיע בכוזרי לפיו הנברא מקבל את הענין האלקי במימד היותר פנימי וזך שבו (“והנה הענין האלקי חל רק על הנפש המקבלת את השכל. והנפש הזאת אינה מתחברת כי אם ברוח חיים חם טבעי ורוח זה אי אפשר לו בלא מקור בו יתקשר כהתקשר הלהבה בראש הפתילה והנמשל לפתילה במשלנו הוא הלב”²³), נובע כי הענין האלקי השורה באומה כולה (האורה האלקית העליונה, האידאה האלקית כנשמת האומה) חל ומאיר ברובד היותר פנימי של הנשמה הלאומית, היינו כח האהבה הכללית לאלוקות.

ומכיון שהיחס בין הענין האלקי לאומה הישראלית הינו כיחס הנשמה אל הגוף (“אמר החבר הענין האלקי אצלנו הוא בבחינת הנפש ביחסה אל הלב...”) וכן “השכינה היתה בישראל בבחינת רוח החיים שבגוף האדם”²⁴) הרי היחס בין האורה האלקית העליונה, האידאה האלקית כנשמת האומה לבין כח האהבה הכללית לאלוקות הינו כיחס בין האור לכלי ובין הנשמה לגוף.

ומכיון שבהסתלק הגוף פורחת הנשמה, הרי ביאור הרב שגור הארי של אש שהסתלק מבית קדשי הקדשים הינו כח האהבה הכללי לאלוקות, וביאורנו שגור הארי של אש שהסתלק הינו הענין האלקי השורה באומה כולה, הינם תיאור אותו אירוע בשני ממדים שונים (כאן מצד המקבל – האומה הישראלית, היינו השינוי שחל בעצם פנימיותה של הנשמה הלאומית, וכאן מצד השפעת הנשפע עליה מאיתו יתברך) וממילא שני הביאורים מתלכדים.

מב. למהלך האידאות, קט:

“אמנם האידאה האלהית, מאין לה מקום איתן בהרחבתה של האידאה הלאומית הישראלית, אחרי גלות העם וחורבן המקדש, התנשאה במשך זמן הגלות מעל לגבול כל גוי מיוחד, אל מרומי שאיפת-הצדק המוסרית, המדע העיוני והשכל הנקי, החכמה הנאצלת והמופשטת...”.

מג. אורות, אורות ישראל ו, א.

מד. כוזרי, מאמר שני, כו.

מה. כוזרי, מאמר שני מד, סב.

פרק ג'

יש לעיין כיצד הועילה הסתלקות כח האהבה הכללית לאלוקות והתכנסותו במרומי גובהו הן מצד פרטי האומה והן מצד הנשמה הלאומית עצמה לתהליך ריפוי האומה ושיבתה לחיים.

ניתן לבאר שכיוון שכח האהבה הכללית לאלוקות שהתגלם בנשמה הלאומית ולאחר מכן בפרטיה הוא שדחף את האומה לשברונה (כתוצאה משקיקתו למילוי, כאשר המציאות עדיין לא היתה בשלה לכך) והיווה כח דוחף כל רגע ורגע אל נפילה נוספת, על כן לפני כל התחלת תהליך ריפוי היה הכרח לעצור את תהליך ההתדרדרות והקריסה ע"י סילוק אותו כח שגרם לתהליך זה, היינו כח האהבה לאלוקות (בדיוק כפי שכאשר רוצים לתקן מערכת חשמלית עם מנוע, המתחילה להרוס את עצמה, יש לנתקה קודם כל ממערכת החשמל) ורק לאחר צמצום כח החיים, 'הרדמת החולה', ניתן היה להתחיל בתהליך הניתוח, ריפוי.

ומכיון שהסיבה להתפרצות הע"ז בישראל היו הסיגים שמנעו מן האורה האלקית העליונה להתפשט מן הנשמה הלאומית אל פרטיה^{מז} (ובזאת הותירו את כח האהבה לאלוקות ריק, כוסף ושוקק לקרבת אלקים, ויצרו לכן את התנאים לכך שכח זה יתפרץ מעבר לגבולו דרך הסיגים העוטפים אותו אל קליפת העולם כדי לנסות ולהשיג את מילואו מבלי להבחין בין אמונות ראויות לשאינן ראויות), הרי הריפוי למחלה זו של ע"ז הינו בהכרח סילוק סיגים אלו של בערות וחוסר זיכור. סילוק הנעשה ע"י עבודת האמונה, עבודה פרטנית של תורה ומצוותיה, החודרת אל נימי החיים הדקים ומסלקת כל מחסום ומפריע^{מז, מח, מט}.

מו. כפי שבואר באריכות בפרק ב.

מז. למהלך האידיאות בישראל, קי

"המוסר האישי הפרטי, הדאגה לחיי-הנצח האישיים הפרטיים, הדיוק הפרטי של כל מעשה בודד המקושר ברוח הכללי...מעמד המבוצר באומה נתן לה כח רב והכין לה כלכלה רבה, שתוכל לשאת איתה גם בימי גלותה ונדודה. גם הכשיר לה את הדרך, כדי שתוכל לבוא בהדרגה, על-ידי מהלך מסובך ומסובב, אל המטרה העליונה, שהאידיאה האלהית תשוב להופיע בקרבה בעצם עז גבורתה, אחרי שיוכשר העם אל שאיפתו הברורה... זהו החנוך הגדול והארוך, של הרחבת התכסיס הדתי והשפעתו, בהמון דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, חדשים גם ישנים, – בצרוף דאגת חיי-הנצח, האישית הפרטית, המסיעתה".

מח. שמונה קבצים ד, נו :

"שורש יצרא דע"ז בקדושה, הוא החשק הגדול של קרבת אלהים... ואין גאולה אמיתית מיצרא דע"ז, כי אם בגדולתה של תורה, שמגמתה העליונה היא ההופעה ברעיון וברגש, ברצון ובנטיה פסיכית, את הדעה האלהית בכל הוד התענוגים, שאפשר לו לאדם שיספוג אותם אל תוכו".

מט. אורות, זרעונים ב :

ורק לאחר שמכוחה של תורה ומצוותיה יסתלקו סיגי הבערות וחסרון הזיקוק המוסרי, יוכל לשוב כח האהבה האלוקי ולהתפשט במלוא הופעתו בנשמה הלאומית ופרטיה ולהתמלא באורה האלוקית העליונה החפצה תמיד להאירו.

ובהעדר מחסום המונע מכח האהבה האלוקי מלהתמלא באורה האלוקית, לא יוצרך כח זה לפרוץ מגבולו, על מנת לנסות ולהשיג את מילואו באמונות שאינן ראויות ("בורות נשברים שלא יכילו המים") וממילא לא תהיה עוד ע"ז בישראל.

ביאור זה מסביר כיצד הועילה הסתלקות כח האהבה לאלוקות והתכנסותו במרומי גובהו בעיקר מצד פרטי האומה אלא שיש עוד לעיין כיצד הועילה הסתלקותו של כח האהבה לאלוקות והתכנסותו במרומי האורה האלקית העליונה מצד כללות האומה.

כאן ניתן להיעזר בדברי הרב במוסר אביך בפרק ה' בסדור כוחות הנפש בדרכי עבודת ד'.¹

מבאר שם הרב שהרצון והשכל באדם הינם הארת הנשמה ובמקורם הינם לעולם בטהרתם. אלא שכאשר השכל והרצון חודרים אל תוך עולמות הגוף והרגש מבלי ביקורת הם מעוותים את דרכם וזורמים בנתיבים מעוקלים כפי נטיותיו החומריות של האדם.

כאשר התהליך חוזר על עצמו ההזרמות החוזרות ונשנות מעמיקות את האפיקים המעוקלים ברבדי הגוף והרגש. וממילא כיון ש"חלקי הגוף עוותו את דרכם, גם דרכה (של הנפש) מעוותה כשהיא שופעת עליהם".

מבאר הרב שכדי לתקן את המצב יש לכנוס את כוחות השכל והרצון אל מקורם, אל נקודת השכל והרצון שבנפש, ולתת להם להתפשט בגוף רק כפי המוכרח וגם זאת תוך ביקורת ומודעות רבה לכל הזרמה.

"השערות הדקות, שמהן מצטרפות עבות-העגלה של החטאת, גידי-החיים הדקים, שמהם ישורגו מזרקי-הדם הגדולים, אלה המה המסתרים הצפונים מעין כל נביא וחווה. המצוות המעשיות כולן ופרטי הלכותיהן, בכל דיוקם הנמרץ, איך בהמשך-הזמן על-ידי קיומם ותלמודם, הרגלם וחתם, יצא הנועם הפנימי החבוי בהם, וזרם-החיים האלהי הטהור יגרש בעזו את חשכת עבודת-אלילים מבלי תוכל עוד קום. . דבר זה לא ניתן לנבואה בכלל, לנבואה של אספקלריא שאינה מאירה. אמנם ניתן לנבואתו של משה, אותה הנבואה של פה אל פה, של אספקלריא המאירה...והוצרכה עבודת הכללים להמסר לנביאים ועבודת הפרטים לחכמים. וחכם עדיף מנביא. מה שלא עשתה הנבואה, בכלי מלחמתה החוצבים להבות אש לבער מישראל עבודת אלילים ולשרש אחרי עקרי ההשפלות היותר גרועות של עושק וחמס. . עשו החכמים בהרחבת התורה, בהעמדת תלמידים הרבה ובשינון החוקים הפרטיים ותולדותיהם".

נ. מוסר אביך פרק ב, סדור כוחות הנפש בדרכי עבודת ד'.

מטרת כינוס זה של הכוחות הינה כפולה

א. נקודת השכל והרצון שבנפש הינה טהורה והכוחות המכונסים בה נטהרים, וכאילו נספגים באותו מימד נשמתי של שכליות טהורה הקיים שם.

ספיגה זו גורמת לכך שכאילו תזרק נשמה באותם כוחות מכונסים, אשר תלווה אותם בעת התפשטותם שוב בצורה חופשית אל תוך רבדי הגוף והרגש, ותגרום להם לזרום בצורה ישרה ע"י הארתה (וממילא הנתיבים שייצרו השכל והרצון הפעם ע"י זרימתם יהיו ישרים ולא מעוקלים).

ב. האפיקים המעוותים שייצרו כוחות השכל והרצון בעולמות הגוף והרגש ע"י זרימתם, עדיין קיימים.

"ואם ח"ו יעזוב את הכחות הפרטיים מתוך נקודתו. ללכת באשר יתהלכו יעוו דרכם עוד, כי כל המכשולים כבר ערוכים וסדורים, וסדרים טובים עוד לא נעשו בארץ בעמקי החומר".²

וכל הזרמה מחודשת של הכוחות בצורה חופשית עלולה להתבצע דרך אותם אפיקים מעוקלים ולהעמיקם עוד יותר.

ולכן בא כנוס הכוחות ומאפשר לאותם אפיקים מעוקלים להטשטש ולהימחות ע"י שיני הזמן.

מבאר הרב שבשלב זה עיצור הכוחות גורם לצער, לחץ ודכאות נפש, היות שהגוף עצמו מאסר הוא לנשמה וקל וחומר עצירה נוספת של הכוחות ומניעת התפשטותם.

"אבל במלאת ימי מספר וכוחות נפשו יורגלו בדרכים טובים, וממאסרם ישלחו ידם לשלוט על הנהגת החומר, עד שגם הוא יורגל בארחות יושר, וחלקיו ורוחו יהיו כלים נאים לחפץ ד', אז לחפשי יצאו ממאסרם כל כחותיו, אשר בנקודתם צפנם, ויוכלו להגדיל ממשלתם בגוף, ובקל ישמעו לעצת השכל הקדוש וירוצו ולא יכשלו".³

היינו לאחר שיטהרו הכוחות ע"י כינוסם במקורם ויהיו ספוגים באותו מימד שכלי שבמקורם, ולאחר שיטשטשו וימחו האפיקים המעוותים מעולמות החומר שבגוף, ניתן יהיה שוב לשלוח לחופשי את כוחות החיים והפעם הם יזרמו בצורה ישרה "ובקל ישמעו לעצת השכל הקדוש וירוצו ולא יכשלו".⁴

מבאר שם הרב שישנה הקבלה בין השלבים אותם תיארונו עד כה ב'סדור כוחות הנפש בדרכי עבודת ד', לבין השלבים בפרשת נח.

א. זרימת כוחות החיים בצורה מעוקלת (חטא) מקבילה למצב החטא שלפני המבול.

ב. בניית התבה מקבילה לאותה נקודה טהורה שהינה מקור השכל והרצון.

- ובמובן מעשי לפני כל שינוי נפשי יש ללמוד וליצור את התודעה הדרושה, היינו הידע והמודעות הדרושים לשינוי.
- ג. כינוס כוחות החיים לתוך התבה מקביל לכינוס הכוחות הנפשיים (השכל והרצון) חזרה למקורם, כדי שיטהרו שם, ויספגו את אותה שכליות טהורה שנבנתה קודם, אשר תגרום להם לזרום בצורה ישרה כאשר ישולחו שוב לחופשי.
- ד. המבול מקביל למחיית הנתיבים המעוקלים בעולמות החומר של הגוף.
- ה. שילוח העורב והיונה מקביל לנסיון לשלוח את כוחות החיים מחדש.
- "שימצא האדם בנפשו דרכים, שיוכל לנסות כחותיו בדבר שלא יהי חשש הפסד וסכנה, כמו נח ששלח מעופפים שכנפיהם מגינות עליהם ממי המבול, וכשיראה שהקלקול לא נתקן לגמרי יאסוף אותם אל תבתו עד שידע כי חרבה פני הארץ".
- ו. היציאה מן התיבה מקבילה לשליחת כוחות החיים מחדש לאחר שנוכח האדם כי בשליחתם לחופשי להתפשט בעולמות הרגש והגוף הם זורמים בצורה ישרה כפי הממד השכלי שנספג בהם בהיותם בנקודת מקורם (בתבה).
- כעת לאחר שביארנו את תהליך התיקון באדם הפרטי נוכל לנסות להבין מה הועילה התכנסות כח האהבה הכללית לאלוקות במרומי גובהו מצד הכלל.
- כאן ניתן לבאר שכפי שבאדם הפרטי שופעת הנפש על אברי הגוף דרך הארת השכל והרצון המתפשטים ומתלבשים בכלי הגוף, כך באומה כולה שופעת האורה האלקית העליונה (האידיאה האלקית בתור נשמת האומה) על הנשמה הלאומית דרך הארתה אל תוכיות כח האהבה הכללית לאלוקות, המתפשט ומתלבש בנשמה הלאומית ופרטיה, (ומהווה נשמה להם כפי שבארנו בהרחבה).
- וכפי שבאדם הפרטי ההתפשטות הראשונית של כוחות השכל והרצון הנעשית בלא ביקורת, כתוצאה מן המגע עם המציאות הגופנית החומרית והשפעתה, נעשית בצורה מעוותת ויוצרת אפיקים מעוקלים בעולמות הרגש והחומר, ההולכים ומעמיקים עם כל התפשטות נוספת, כך בכלל האומה, במצב שלפני הגלות, כח האהבה לאלוקות (מכל הסיבות אותן תיארנו בפרקים הקודמים) זרם בצורה מעוקלת (כגון בפניה אל קליפת העולם במקום אל מקורו) ויצר אפיקים מעוותים, שהלכו והעמיקו, בנפש האומה.
- וממילא כפי שבאדם הפרטי תהליך התיקון הינו התכנסות ענפי השכל והרצון חזרה למקורם
- א. כדי שיטהרו שם ע"י ספיגתם את אותו מימד נשמתי טהור המצוי שם, והפיכתו עבורם למעין נשמה, שתלווה אותם בעת התפשטותם ותגרום להם לזרום בצורה ישרה ע"י הארתה.

ב. כדי שיטשטשו וימחו האפיקים המעוותים שכוחות אלו יצרו בהתפשטותם, ע"י שיני הזמן.

כך גם באומה כולה תהליך התיקון נעשה ע"י התכנסות כח האהבה האלקי שהתפשט בנשמה הלאומית ופרטיה חזרה אל מקורו במרומי האורה האלקית העליונה.

א. כדי שיטהר שם ע"י ספיגתו את אותה אורה אלקית עליונה, עד שתהפוך לו זו לנשמה שתלווה אותו בעת שיחזור להתפשט, ותגרום לו לזרום בצורה ישרה ע"י הארתה.

ב. כדי שיטשטשו וימחו אותם אפיקים מעוותים שיצר כח האהבה האלקי ע"י זרימתו המעוקלת, בנפש האומה.

מחיייה זו של הנתיבים המעוקלים נוצרה ע"י התרסקות אותו צד חיצוני מעשי של הנשמה הלאומית והתפוררות הגוף הלאומי ע"י הגלות ויסוריה.

פרק ד

עוד יש לעיין מה מקומה של סוגיה זו העוסקת ביצרא דע"ז והסתלקות כח האהבה לאלוקות לשורשו בליבה של מסכת יומא, שעניינה יום הכיפורים.

כאן ניתן לתרץ (והדברים נאמרים כמובן על דרך ביאור וכהצעה לעיון בלבד) שסוגיא זו העוסקת בהסתלקות כח האהבה – פנימיותה של נשמת האומה, לשורשו לצרכי טהרתו ושיבתו לחיים, מופיעה במסכת יומא היות וזהו בדיוק עניינו של יום הכיפורים.

ניתן להבין שראש השנה יום הכיפורים וסוכות מהווים גוף אחד חי, מסלול אורגני של טהרה והתחדשות אותו עוברת נשמת האומה ויחידיה. (ע"פ העיקרון של פרשת נח המובא בשם הרמח"ל בפירושו לאידרא רבה והמתבאר ביחס לפרט ב'מוסר אביך')^{נא}.

בראש השנה הוא ראש הזמן^{נב} (ע"פ ההבנה שהזמן הוא אורגניות אחת חיה עם ראש לב וגוף) מתרחשים בנשמת האומה תהליכים המאפיינים את הראש. כפי שהראש הוא המחבר את האדם אל נשמתו כך ראש השנה מחבר את נשמת האומה ויחידיה אל נשמתם, אל מגמת ההווה כולה ונשמתה, אל אותו מקום אליו ההווה שואפת לאין קץ. חיבור זה החושף את הפער בין הרצוי, בין המגמה האלקית העליונה, לבין מעמד ההווה של נשמת האומה ויחידיה, הוא היוצר את הדין. את אותו הליך אלקי של הקצבת חיים לשנה הבאה.

הליך אשר בו כפי שבראש האדם הפרטי, מתוך הארת החיים אשר בנשמה, ניספג גרעין חיים אל תוכיות האדם, מתגלה במחשבה ואח"כ מתפרט בעולמות הרגש והמעשה, (כפי הכנת המקבל לספוג אל תוכו את אותו עדין נשמתו) כך גם בנשמת האומה כולה ויחידיה, כפי הכנתם והתאמתם אל המגמה האלקית הטהורה שביסוד הכל (כפי השיעור אותו ביכולתם לספוג ולהפנים בעצם החיים כבר בשנה זו מתוך אותה מגמה אלקית עתידית של כל היש), בדיוק במידה זו נשפעת עליהם מציאות חיים גרעינית, אשר תתפרט תצמח ותפרח בתוך חיי האומה ויחידיה במשך השנה הבאה עלינו לטובה. [היינו בראש השנה אנו מקבלים את הנשמה של השנה הבאה, את גרעין החיים שיתפרט במשך השנה הבאה (המהנוה את גוף הזמן)].

נשמה זו, אוצר חיים גרעיני זה המתקבל ע"י נשמת האומה בראש השנה (ואשר יאיר ויופיע בחייה במשך גוף השנה) מהווה את התבה אליה יתכנסו הכוחות כדי להיטהר. [ברמה המודעת נבנית התבה, כפי שמבאר הרב בדרשות מדבר שור^{נג}. בתפילות ראש

נא. עקרון זה בואר בהרחבה בפרק ג.

נב. מהר"ל, חידושי אגדות על ראש השנה.

נג. דרשות מדבר שור, הדרוש השמונה עשר.

השנה וביחוד בתפילת מוסף. כאשר חלק המלכויות בונה את התודעה מצד הכרת גדלות ורוממות ה' יתברך, אשר כפי ידיעתו אהבתו. חלק הזכרונות בונה את התודעה מצד הכרת ערך האדם וביחוד הכרת ערך האומה הישראלית, וחלק השופרות בונה את התודעה מצד הכרת ערך התורה האלקית רוממותה ושיגובה. שלוש הכרות מרכזיות אלו מאפשרות היווצרותה של תשובה מאהבה, המאירה את כל המאפלים, מהפכת זדונות לזכויות, ומשיבה את ישראל אל אביהם שבשמים].

הארה זו מאוצר חיים גרעיני זה, מתקבלת במימד היותר פנימי של נשמת האומה. מימד יותר פנימי זה הינו שורש כל כוחותיה של נשמת האומה המתפשטים אל כל מישורי חייה.

ביום הכיפורים אשר ביחס אליו נאמר מקוה ישראל ה', מתקבצים ונאספים להם כל כוחות החיים של הנשמה הלאומית ויחידיה אל נקודת שרשם^נ. אל אותו מימד פנימי שבנשמת האומה שם התקבלה הארת ראש השנה. (אותו חלק מן המגמה האלקית העתידית של כל היש שאותו בכח נשמת האומה להופיע במציאות חייה בשנה זו, המוארת באור יקרות ע"י מה שממעל מעל לה).

בתוך הארה זו הם טובלים נטהרים ונספגים עד שהופכת להם הארה זו לנשמה.

נשמה אשר תתווה להם דרך ישרה וזכה, כאשר יזרמו חזרה אל תוך עולמות החיים המחשבה הרגש והמעשה, ואשר כל הופעתם בעולמות אלו תהיה התגלמות וביטוי לה. [תהליך זה מקביל להתכנסות כוחות החיים אל התבה במשל תבת נח].

(במישור הפשט התכנסות כוחות החיים באה לידי ביטוי בחמישה עינויים אכילה שתיה סיכה תשמיש המיטה ונעילת הסנדל).

במקביל להתכנסות כוחות החיים אל שרשם משפיע ה' יתברך אור גדול אל עולמות המחשבה הרגש והמעשה, של כנסת ישראל ויחידיה, המרפא ומוחק את כל הנתיבים

נד. מכאן לכאורה מובן מדוע החג היחידי שבפתחו אנו מכריזים על דעת המקום ועל דעת הקהל אנו מתירים להתפלל עם העבריינים הינו יום הכיפורים, שהרי בחג זה כנסת ישראל אוספת את כל ענפי התפשטותה וטובלת במקוה ישראל ה'. ואם אפילו ענף אחד, תועה ככל שיהיה, ישאר בחוץ לא תעלה לה טבילה [כפי שאם שעה אחת נשארת מחוץ למי המקווה לא עלתה לאדם הטובל טבילתו].

נה. ראה שם משמואל הכותב כי כינוס זה של הכוחות של נשמת האומה אל נקודת שרשם המתרחש ביום הכיפורים יוצר חיתוך בין כל מה שמהותי לנשמת האומה (העולה אל שורשו) לבין כל מה שזר וחיצוני לה (אשר אינו מתכנס). וממילא חיתוך זה מברר שכל הרע והשלילה אינו חלק מעצמותנו [אלא או תוצרים של השפעת האומות שחדרה לתוכנו מתוף היותנו לב באברים (אשר הכל מתנקז ועובר דרכו, כוזרי מאמר שני, מד), או כוחות של תוקף ועוז שנטלנו לעצמנו כדי לתקן את המציאות, שגרמו לכוחות השוליים שבנו לחוטא] וממילא 'כולך זכה וברה'.

המעוקלים אשר סללו כוחות החיים בעולמות אלו בעת שעברו דרכם, מבלי שימת לב להתאמת דרכם אל עומק הרצון האלקי¹¹.

[תהליך זה מקביל למחיקת הנתיבים המעוקלים ע"י המבול כמשל של תיבת נח].

לאחר שניטהרו כוחות החיים של האומה הישראלית ויחידיה במקוה ישראל ה' ע"י התכנסותם אל מעין החיים האלקי, לאחר שנספגו בנשמת השנה הבאה (אשר הפכה לנשמתם ותתגלם באמצעותם כאשר יזרמו שוב אל עולמות החיים המחשבה הרגש והמעשה) ולאחר שנמחו הנתיבים המעוקלים (שכוחות החיים יצרו ע"י זרימתם בהם בשנה שעברה) מוכנה האומה הישראלית לשוב מחדש אל החיים. כאשר כוחותיה מבטאים בזרימתם את הרצון האלקי, המגמה האלקית העליונה של ההווה כולה.

שיבה זו לחיים מתרחשת בסוכות.

בסוכות קמה לה הנשמה הישראלית, כאשר עתה יכולה היא להתבטא בחיים ולתקן עולם במלכות שדי ע"י הזרמת כוחותיה אל עולמות המחשבה הרגש והמעשה, כאשר הפעם כוחותיה מבטאים בזרימתם את הרצון האלקי, את המגמה האלקית העליונה.

כל עניינו של חג הסוכות הינו חזרה אל החיים, אל עולמות הטבע, וממילא מצוות החג חונכות את חזרת כוחות האומה אל עולמות המעשה.

תחילת דרכם נעשית בגדר של מצוה וממילא כל ההמשך הולך אחר ההתחלה. ומכיון שעיצור הכוחות גורם לעצב ומועקה "ולא עצבו אביו מעולם" ומתן חרות לנשמה להתבטא יוצר שמחה, הרי חג הסוכות בו נשמת האומה יכולה לחזור לחיים, הינו זמן שמחתנו.

מכיון שסוגיית הסתלקות גור הארי של אש מבית קדשי הקדשים כל עניינו הסתלקות כח האהבה האלקי, פנימיותה של כנסת ישראל, אל שורשו כדי שיטהר שם (וכדי ששיני הזמן ויסורי הגלות ימחו את הנתיבים המעוקלים שיצר כח זה בזרימתו דרך גופי המחשבה הרגש והמעשה של האומה) על מנת שתוכל האומה הישראלית לשוב לחיים, ממילא מובן שמקומה הטבעי של סוגיה זו הינו במסכת יומא העוסקת ביום הכיפורים שכל עניינו התכנסות כוחות החיים של האומה הישראלית חזרה אל שרשם כדי שיטהרו שם ותוכל שוב האומה הישראלית לחזור לחיים, לחיים כאלו המבטאים יותר ויותר את המגמה האלקית העתידית אליה שואפת ההווה כולה.

נו. ראה נפש החיים שער א פרק יב: "א...או ע"י כח התשובה, שמגעת עד שרשה העליון עולם התשובה, עלמא דחירו ונהירו דכלא, ומשם מתאצל ונשפע תוספת קדושה עליונה ואור מבהיק, להתם ולכלות כל טומאה ולתקן העולמות כמקודם וביתרון אור חדש מעולם התשובה המופיע עליהם".

עד שבהתעצם תהליכי הטהרה תופיע ותנהר על כל ישראל הארת האריה. הארה חדשה, הארה אדירה, אור כל כך טהור וזך שהעולם הזה כלל לא מסוגל להתקרב ולגעת בו. טוב בלי סוף. הארת הטוב האלקי של לעתיד לבא.

ובלשון המדרש¹¹:

”א”ר עלה אריה במזל אריה והחריב אריאל. עלה אריה זה נבוכדנצר דכתיב ‘עלה אריה מסבכו’, במזל אריה – ‘עד גלות ירושלים בחדש החמישי’, והחריב את אריאל – ‘הוי אריאל אריאל קרית חנה דוד’, על מנת שיבא אריה במזל אריה ויבנה אריאל. יבא אריה זה הקדוש ברוך הוא דכתיב ביה ‘אריה שאג מי לא ירא’, במזל אריה – ‘זהפכתי אבלם לששון’, ויבנה אריאל – ‘בונה ירושלים ה’ נדחי ישראל יכנס”.

נז. פסיקתא דרב כהנא קט”ז, מובאת בילקוו”ש ח”ב רמז רנ”ט.

נספח א' לפרק ב'

מקורות לדברים שנכתבו בפרק ב' ביחס להתפרצות כח האהבה הכללי לאלוקות מעבר לגבולו והפיכתו לכח מניע לעבודה זרה.

כותב הרב:

"שורש יצרא דע"ז בקדושה, הוא החשק הגדול של קרבת אלהים. וכאשר הבערות וחסרון הזיקוק המוסרי הם מניעות גדולות, שסותמים את האור האלהי מן האדם, אז אם תשוקתו הטבעית חזקה היא, פורצת לה תשוקה זו את דרכה ביצרא דע"ז"^{נב}.

"בתכונת האמונה יש תאות האמונה ועבודת האמונה. כשהתאווה מתגברת על העבודה, יצאו מזה תוצאות מהרסות, משפילות ופוגמות... יסוד יצרא דעבודה זרה הוא התפרצות תאות האמונה והתגברותה על יסוד העבודה האמונית, שכלול האמונה ורעיית האמונה, כשבולמוס התאווה האמונית מתגברת אינה מבחינה בין אמונה הגונה לשאינה הגונה. והנפש החולה במחלתה של תאווה זו, חפצה היא למלאות את אותו החלל הנפשי שתוכן האמונה ראוי להיות מתמלא שמה, במילוי מפטם ומשביע את הנפש התאונית (שביסודה היא התכונה המקורית של כל התאות הפורצות וההורסות את גבוליהן)"^{נט}.

הרב מציין בדבריו שלושה מושגים: העבודה האמונית, שכלול האמונה ורעיית האמונה. ננסה לבארם מתוך דברים נוספים של הרב.

ביחס לאפשרות העבודה האמונית כותב שם הרב:

"ביסוד אור ישראל מונח עז העבודה האמונית, שבה מתגברים אנחנו על כל התאות כולן, ועל כולן, על תאות האמונה, והננו שומרים את גבוליה"^{נז}.

(וזהו המרכיב הראשון בעבודת האמונה – שמירת הגבולים של כח האהבה הכללי לאלוקות שלא יתפרץ מעבר לגבוליו עד תום תהליך זיכוך הסיגים).

"המצות מקדשות את חוש האמונה. כל קדושה היא תכונה מודדת את האצילות הנפשית, ומרוממת אותה במעלות העליונות ששם הכל הוא בבנין ושכלול..."^{נח}.

(וזהו המרכיב השני בעבודה האמונית: שכלול האמונה – הסרת הסיגים מעל כח האהבה הכללית לאלוקות ובנית כח זה ככלי לאורה האלקית).

נח. שמונה קבצים ד, נו.

נט. שמונה קבצים ה, קה.

ס. שם

סא. שם

“ואין גאולה אמיתית מיצרא דע”ז, כ”א בגדולתה של תורה, שמגמתה העליונה היא ההופעה הנשמטית של האורה הפנימית, המודיעה ברעיון וברגש, ברצון ובנטיה פסיכית, את הדעה האלהית, בכל הוד התענוגים, שאפשר לו לאדם שיספוג אותם אל תוכו. וכל מי שהוא פורש מן התורה, הרי הוא הולך ונדבק בע”ז”³⁰.

(זהו המרכיב השלישי בעבודת האמונה: רעיית האמונה – קליטת אור האמונה ע”י לימוד התורה).

ביחס להפניית כח האהבה הכללית לאלוקות אל קליפתה החיצונית של ההויה במקום אל מקורה כותב הרב:

“לפני חשכת ימי הביניים, כשהיה העולם, אמנם לא כ”כ נאור בכללו, אבל רענן וטבעי, התגלתה האהבה גם בנטיה ליחש האלהי אל האדם. האדם שהיה חזק ואמיץ, אבל ג”כ פראי ומסור לכח דמיונו החזק, נשאר לו לפלטה מכל החזיון הכולל והרחב עד אין סוף של האהבה האלהית, שבמקורה החופשי שברוח האדם, רק האהבה החלקית אל הטבע המורגש לבדו, וזה הספיק לתן חומר לשכלל את יצרא דעבודה – זרה בכל שרשיו וגזעיו, ענפיו יונקותיו ועליו, עד אשר ראינו תוצאותיה של האהבה האלהית, כשירדה ממעלתה לבלע ולהשחית...”³⁰.

ואילו ביחס לניסיון למצוא תחליף לאורה אלקית (שפעת החיים האלקיים כממלאת את כח האהבה הכללית לאלוקות) בעבודה זרה כותב הרב:

“אפשר היה אמנם להחליף ולהמיר את הרגש הקדוש והזך, הנובע מאוצר החיים ומקור האמת, ברגש טמא הדומה לו בצורתו החיצונה, באהבת אלהים אחרים. “בגדה אשה מרעה, כן בגדתם בי בית ישראל”. אפשר להשביר צמאון, גם במים זכים וצלולים, גם במים דלוחים ומעופשים. “היעזוב מצור שדי שלג לבנון, אם ינתשו מים זרים קרים נוזלים”. “אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בארות בארות נשברים אשר לא יכילו המים”³¹.

[הרב מכנה את העבודה זרה מים מלוחים ומעניק לה גם כן את השם מים היות ובאמת בתוך כל נברא קיים ניצוץ אלוקי המחיה אותו. ולכן כן מקבלת הנפש האלילית מילוי דלוח לתאות האמונה ע”י עבודת אותה קליפה המתחיה מן הניצוץ האלוקי הנמצא בה אלא שמילוי זה רק מגביר את הצמאון ע”פ העקרון של משביעו רעב].

סב. שמונה קבצים ד, נו.

סג. אדר היקר ג.

סד. שם.

נספח ב' לפרק ב'

מהות השוני בין עבודה זרה בישראל לעבודה זרה אצל אומות העולם מבאר הרב שאותה קריסה מוסרית של התפרצות כח האהבה האלקית מעבר לגבולו ופניתו אל קליפת ההוויה במקום אל מקורה, תוך ניסיון למצוא תחליף לאורה האלקית עצמה (ולמלא את אותו חלל שכח זה יצר בנפש) שורשה שונה בישראל ובאומות העולם.

באומות העולם שורשה של קריסה זו ב"קליפת האגוז"³⁵ הצד החיצוני של כח האהבה לאלוקות,

"...וזהו הצד הקליפי התאוני הבהמי של האמונה, שאין כונתה כלל לשם שמים, כי-אם למלאות את תשוקת נפשה, ומן הקודש עצמו עושה היא תאוה גסה..."³⁶.

כאשר אל תשוקה זו מצטרף היצר הרע הכללי השורה בכל אומה ("שהוא מיסוד הנחש הקדמוני בפנימיותו, בכוסף הרשעה והחיבול של כעס אויל"³⁷) המשתמש בתשוקה זו כדי להוציא לפועל את חפץ רשעתו.

ואילו בישראל שורש הקריסה של התפרצות כח האהבה האלקי מעבר לגבולו ופניתו אל קליפת ההוויה במקום אל מקורה הינו בשאיפה הנפשית לאחוז במציאות כולה משום העריגה אל מקורה.

"הנטיה לע"ז בשרשה בישראל אינה מסבה של ירידה וזוהמת נפש, כמו שהיא באה אצל יתר גויי הארץ המתהללים באלילים.

אמנם מפני התפיסה הנפשית לאחוז בכל המציאות כולה, מפני שהיסוד הפנימי הוא עורג אל מקור ההויה, אל שורש הכל, שאין שום דבר מבלעדיו, נכלל גם התוכן הרע שבועולם ושרשו ג"כ בכלל התשוקה הנפשית, שלפעמים פורצת היא לה נתיבה בדרך מעוותה, ומתהוה יצרא דע"ז על ידה. אמנם שעצם הדבר בעת התגלותו בצורתו המסואבת הוא רע גמור ונפילה איומה, מ"מ א"א כלל שלא תצטרף התכונה הפנימית הטובה שיש בהשאיפה אל הכל, שגרמה אותה הירידה, אל אוצר הטוב הכללי"³⁸.

(ולכך כנראה מתכוון הרב בכותבו כי "אין היצר הרע הישראלי כי-אם לבוש בלבושים צואים, אבל תוכיותו הוא שלהבת אש קודש, אהבת החיים והמציאות..."³⁹).

סה. אורות האמונה, עמ' 35.

סו. אורות האמונה, עמ' 23.

סז. עין איה חלק ד, שבת פח.

סח. אורות האמונה, עמ' 23.